

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Anul II
N-rul 6

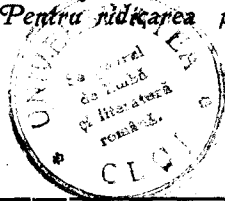
Comitetul de direcție: Vasile Goldiș, D. Gusti, Mihai Popovici, G. Bogdan-Duică, Ioan Lupas, Onisifor Ghibu, N. Ghiulea, Radu Dragnea și Ion Clopoșel

Exempl.
Lei 12

CLUJ, DUMINECĂ 8 FEBRUARIE 1925

C U P R I N S U L :

PROBLEME SOCIALE : Regionalism constructiv	Sextil Pușcariu
Rusia de astăzi (după Ed. Hérriot)	Const. Georgiade
PROGRESSE ȘTIINȚIFICE : Fenomenele vulcanice în țara noastră	Victor Lațiu
ACTUALITĂȚI : Cărturari, uniți-vă !	Redacția
Reorganizarea socială a României	Horia Trandafir
DISCUȚII LITERARE : Ilarie Chendi	G. Bogdan-Duică
ÎNVĂȚĂMÂNT, EDUCAȚIE : În chestia profesorilor cursiști	S. Boșcaiu
din Transilvania	Sabin Cioranu
PROBLEME ECONOMICE : Banca de emisiune de stat, sau	
particulară ?	
Săptămâna economică — (Regimul pâinei. — Criza eco-	
nomică. — Statistica internațională. — Statistica contri-	
buțiilor. — Comerțul nostru exterior. — Récolta anului	
1925. — Recolta mondială a grâului pe 1924. — Fabrici	
de muniții în România)	N. Ghiulea
Săptămâna financiară — (Incasările statului. — Reorga-	
nizarea casei de depuneri. — Scontul)	Vasile Vlaicu
CRONICA ARTISTICĂ : „Patima Roșie“ de M. Sorbul	Vladimir Nicoară
CĂRȚI, REVISTE, ZIARE : „Naționalismul“ de C. Rădulescu-	
Motru, „Regionalismul“ de G. Vlădescu-Răcoasa, „Orga-	
nizarea muncii“ de Fl. Șulțiu. Zece porunci pentru autori	
(Gutenberg-Tipograph)	Redacția
CRONICI DIVERSE : Rutenii Ucrainei. — Cultura ceho-slovacă. — Biserica ortodoxă în	
Polonia. — Giacomo Leopardi. — Tribuna Socialistă. — Efectele musolinismului.	
— Franța cea sănătoasă. — Sporirea bulgarilor. — Filozofia după războiu. —	
Calendarele sârbești. — Vaticanul și Franța. — Evreii ruși. — Cooperativa cehă.	
— † Moartea episcopului Papp. — Pentru ridicarea presei ardelenе (o întâmpinare).	
— Bibliografie.	

REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: CLUJ, PIAȚA UNIRII NR. 8.
Abonamente: pe un an 600 lei. Autorități și întreprinderi particulare 1000 lei. Funcționarii publici, preoții și învățătorii 500 lei. Pentru streinătate, abonamentele sunt îndoite. În America 10 dolari. Abonamentele se plătesc înainte, pe cel puțin o jumătate de an.

SOCIETATEA DE MĂINE

REVISTĂ SOCIAL-ECONOMICĂ

Comitetul de direcție: Vasile Goldiș, D. Gusti, Mihai Popovici, Gh. Bogdan-Duică, Ion Lupăș, Onisfor Ghibu, N. Ghiulea, Radu Dragnea și Ion Clopoșel.

Colaboratori: T. Albani, D. Antal, N. Bagdasar, Axente Banciu, A. P. Bănuț, V. Bogrea, dr. L. Borcea, dr. Al. Borza, Tr. Brăileanu, N. Buta, A. Buteanu, S. Cioran, Al. Ciura, A. Cotruș, I. Cristea, dr. E. Dătana, N. Dașcovici, dr. Aurel Dobrescu, S. Dragomir, I. Duma, A. Esca, M. Florian, I. Flueraș, Vladimir Ghi-dionescu, N. Hoiescu, Ovidiu Hulea, dr. Daniil Ciugureanu, dr. Axente Iancu, dr. Iacobovici, Petru Ilicuș, Emil Isac, D. B. Ionescu, dr. I. Iosif, Iosif Jumanca, dr. C. Lacea, I. I. Lapedatu, Victor Lașiu, dr. Aurel Lazăr, dr. A. Magier, ing. Macșai, Aug. Mașor, dr. Sabin Manuilă, Simeon Mehedinți, Stefan Metes, dr. Iuliu Moldovan, dr. Zaharia Munteanu, Teodor Neș, Ion Nandriș, Sabin Opreanu, Zenovie Păclișanu, Horia Petra Petrescu, Ecaterina Pitiș, dr. Gh. Popovici, Septimiu Popa, Ghiță Pop, Constantin Popescu, dr. Gh. Preda, dr. Octavian C. Pușcariu, Sextil Pușcariu, I. Rem. Anselme, Ion Iosif Schiopul, Valeriu Seni, dr. Gh. Sglimbea, Victor Stanciu, Vasile Stoica, dr. M. Șerban, G. Șerban, F. Ștefănescu-Goangă, Petru Suciu, Const. Sudețeanu, inginer Suluțiu, Gavril Todica, D. Tomescu, Isaia Tolan, Vasile Vlaicu, dr. Aurel Voina, D. Voina, dr. Ion Voinea, T. O. Vornic, dr. N. Zigre.

Reprezentanți în provincie:

Oradea-Mare: prof. Iosif Pogan
Cernăuți: prof. dr. Vasile Gherasim
Arad: ziarist Laurențiu Luca
Alba-Iulia: prof. Horia Teculescu
Blaj: prof. Alex. Lupeanu și Ștefan Pop
Turda: prof. Teodor Murășanu
Brașov: ziarist Vasile Munteanu
Ludoșul de Murăș: protop. Romul Popa
Lugoj: Pavel Grecu (redacția Cartea Satelor)
Timișoara: ziarist Octavian David și Valeriu Linca
Careii-mari: prof. Ghergariu

Județul Făgăraș: preot Mircea Tomas (Tohanul-vechiu)
Sibiu: prof. Gh. Maior și Elie Măgean
Târgul-Mureș: Traian Popa
Maramurăș: I. Birlea și dr. V. Filipciuc
Mehadia: Coriolan Buracu
Hațeg: prof. Ștefan Gherman
Sfântu-Gheorghe: dr. Ioan Popa
Cohalm: protop. Emilian Stoica
Beiuș: protop. Petru E. Papp
Poiana-Sărată (Săcuime): pr. I. Răfiroiu
Seliște: prof. Alex. Iosof

In București: Gh. Vlădescu-Răcoasa.

In Paris: Petru Drăghici și Andrei Oțetea.

Dr. N. POPOLIȚĂ

MEDIC OPERATOR

specialist în boli de nas, gât și urechi

Cluj, Piața Unirii Nr. 13.

Moldovan croitor de dame

Cluj, Piața Unirii 10.

„LEBEDA” S. A.

In Cluj, Strada Iașilor N-rul 14.

Prima fabrică română de **PLAPOME**, saltele, vestminte de pat, vată și pentru prelucrare de pene aranjată cu curent electric

Magazin de candelabre pt. Ardeal S. A.

CLUJ, CAL. REG. FERDINAND 11.

Mare depozit de lămpi și material electric!

VÂNZARE EN-GROS ȘI EN-DETAIL

SCHMOLL-PASTA

E CEA MAI BUNĂ CREMĂ DE GHETE

BRAȘOV, STR. LUNGĂ No. 59

Fabrice de pielărie,
G h e t e,
Curele de transmisiune
și
Pielărie fină

FRAȚII RENNER & Co.

S. A.

CLUJ

Adr. telegr.: „Dermata”

DOCTORUL IN MEDICINA UNIVERSALĂ

IOAN CUPARESCU.

director medic-șef de ambulator dentistic i. r. etc.

DENTIST din VIENA, reluându-și activitatea profesională în exercițiul practic al medicinei, chirurgiei și artei tehnice dentare, face cunoscut că s'a stabilit în

CLUJ, STR. MEMORANDULUI No. 10 (palatul „Societății Adriatică de Asigurare”)

Consultațiuni și operațiuni dentistice, precum și lucrări de artă tehnică dentară, până la noui dispozițiuni între orele 10—1 din zi

BANCA CENTRALA

pentru industrie și comerț s. a. în Cluj

Strada Regina Maria Nr. 1-3

Capital Lei 50,000.000 :: Fonduri Lei 18,000.000

Filiale:

Alba-Iulia, Arad, Bistrița, Hațeg, Oradea-Mare, Sibiu, Turda.

Secția cereale:

Comerț cu tot soiul de cereale. Export de trifoiu, luțernă. Stabilimente speciale pentru descucutare.

Secția de coloniale:

Import direct de cafea, orez și alte articole coloniale. Fabrică de surrogat de cafea „Centrala”

Secția specială pentru ciment.

Secția de banoă și devize:

Execută tot felul de transacțiuni bancare, plăți pe toate piețele interne și streine.

Depunerile

se fructifică în condițiunile cele mai favorabile. Impozit după depuneri plătește institutul.

Legături directe cu America!

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Editor și redactor-șef:
ION CLOPOȚEL

REDAȚIA:
PIAȚA UNIRII No. 8. — TELEFON 308.
CLUJ, DUMINECĂ 8 FEBRUARIE 1925

Anul II N-rul 6
EXEMPLARUL: LEI 12

REGIONALISM CONSTRUCTIV¹⁾

Incep cu o constatare, Acțiunea întreprinsă de gruparea dela „Societatea de mâine” a avut în opinia publică a țării o repercusiune neobicinuită. Presa a vorbit patru săptămâni de conferințele dela Cluj, comentându-le în fel și chip; la București lumea vrea să știe ce s'a petrecut în sala dela hotelul New-York și care sunt adevăratele dedesupturi ale acestor întruniri; dacă te abați prin orașele provinciale ale Ardealului ești imediat asaltat cu întrebările „ce-ați hotărât?” „când veniți pe la noi?”

Indiferent dacă aceste conferințe sunt judecate în lumină favorabilă sau nu, indiferent de comentariile presei, care la noi, fiind aproape exclusiv o presă de partid, trebuia să le dea o interpretare potrivită cu interesele ce le apăra, — faptul în sine că adunările noastre au stârnit atâta valvă, dovedește cel puțin un lucru, și anume, că ele au venit la timp. Acest fapt singur îndreptățește continuarea lor.

Singurii care păstrează oarecare scepticism cu privire la inițiativa „Societății de mâine” suntem noi, cei care am asistat la întruniri. Ascultând conferințele foarte interesante și cât se poate de instructive ale unora din fruntașii noștri politici — și cu toți am regretat că nu ne-a fost dat să ascultăm și pe ale altora — am avut prilejul cel mai bun să ne revizuiim conștiințele politice. Ceea ce nu ne-au adus însă aceste întruniri, este un program pentru viitor „Societatea de mâine”, dacă a avut instinctul fericitor de a ne convoca, nu avea și intuiția clară a drumului pe care trebuia să apucăm. De aceea am ajuns la un punct mort și s'a dat în grija unui comitet restrâns să examinez situația creată și să tragă din ea concluziile ce se impun.

În fața acestui comitet am avut ocazia să-mi expun deunăzi părerile, — și dacă vă vorbesc astăzi, este pentru că acest comitet m'a însărcinat să le supun aprecierii D-voastră.

Așa cum s'au desvoltat conferințele noastre, mi se pare că suntem pe

cale să săvârșim un dublu anahronism.

Afară de dl Bogdan-Duică, care s'a mărginit să facă o expunere teoretică a programului țărănist, ceilalți doi conferențieri invitați, au sfârșit cu un apel către Ardeleni, mai mult sau mai puțin deghizat, de a se înscrie toți în partidele cărora aparțin sau pe care le servesc. Dl Goga a accentuat dela început că vorbește în numele partidului poporului și deci concluzia sa, că în acest partid e loc pentru toți ardelenii care vor să se manifeste politicește, este foarte firească. Dl Goldiș și-a exprimat convingerea că Ardealul nu poate urma decât o politică național-țărănistă, iar dl Ciortea l-a întregit, făcând se circule o listă care avea să adune adeziunile celor prezenți.

Dar mă întreb, Domnilor, este posibilă de aci înainte strângerea tuturor Ardelenilor într'un singur partid? De sigur că nu.

Înainte de războiu, Ardealul întreg era Partidul Național, pentru că pentru Transilvania nu exista decât o singură politică posibilă, cea a conservării naționale, iar aceasta nu se putea da decât prin strângerea tuturor supt un steag. Liberalismul, democrația, nota conservatoare etc. sunt principii pe care le aplici în politica de construcție, nu în politica de apărare.

După Unire am ieșit pe câmpul deschis al luptei mari ce o dăm toți Românilor pentru consolidarea țării. În acest războiu se desfășură deopotrivă regimentele numeroase ale infanteriei țărănisto-populare, — se aud bubuiturile înfundate ale artileriei grele capitaliste, din când în când se dă câte o șarjă a cavaleriei-conservatoare, și prin aer rotesc amenințătoare aeroplanele celor ce nu mai vor să recunoască hotarele despărțitoare de țări. În lupta activă ce s'a început de-acu și pentru noi, ar fi cea mai mare greșală de tactică de a ne înfunda chitic în tranșeele noastre primitive, ca să apărăm o cetate de mult curerită.

Voind și având datoria de a lupta pentru poporul acestei țări românești, fiecare din noi trebuie să aibă libertatea de a se înrola în acel partid politic, al cărui program corespunde

mai mult vederilor sale și mai ales în ai cărui oameni conducători găsește cea mai mare garanție de realizare a acestor vederi. Și deoarece politica nu se alimentează numai din principii, ci și din interese, e evident că interesul Ardealului nu poate fi de a se înregimenta întreg într'un partid, căci acesta în mod fatal nu poate fi la putere decât un timp oarecare. A expune însă o provincie atât de mare și de însemnată ca Ardealul, ca să stea ani de zile în opoziție și să nu beneficieze de toată sollicitudinea exponeștilor săi în guvern, ar însemna să continui o experimentare care s'a adevărit dezastruoasă.

Deci înscrierea Ardelenilor într'un singur partid politic e o imposibilitate, un anahronism.

Al doilea anahronism e a reinvia regionalismul.

Dați-mi voie ca, înainte de a vorbi de această latură a problemei ce ne stă în față, și care a stârnit cele mai vii discuții în presă, să fac o mică digresiune evocând înaintea d-voastră o amintire personală.

Era înainte de Alba-Iulia. În Bucovina, o mână de oameni care simțeam pulsul timpului, ne-am adunat și am spus că vrem să fim stăpâni pe soarta noastră viitoare. În curând a venit între noi și omul care, prin prestigiul său personal și prin autoritatea de care se bucura, era predestinat să ia în mână bagheta dirigențului, răposatul Iancu Flondor. Ne-am const tuit într'un guvern provizoriu al Bucovinei, în care mie mi s'a dat (probabil, pentru că eram unul din puținii Bucovineni care știam și franțuzește) însărcinarea de secretar de stat la externe. În această calitate am fost trimis la Iași, ca să duc Regelui solia Unirii Bucovinei. Iancu Flondor înțelegea că Bucovina, după Unire, să rămână o provincie autonomă și în sensul acesta îmi dăse instrucțiile. A ajuns însă să iau atingere cu cercurile conducătoare dela Iași ca să văd greșala acestei concepții. Intorcându-mă la Cernăuți, înțaiul lucru ce l-am făcut a fost să mă autodecapitez, cerând desființarea de parlamentului „externelor”, care nu mai aveau nici un rost în momentul când ne-am atașat la țara-mamă.

¹⁾ Conferința ținută la a V-a întrunire a „Societății de mâine”, în seara de 27 Ianuarie, în Sala dela New-York.

printr'o unire care nu putu fi decât necondiționată.

La Iași m'am întâlnit cu refugiații ardeleni și bucovineni, prieteni vechi pe care nu-i văzusem de atâta timp. La o consfătuire ce am avut-o în întâia seară, am pus chestiunea care mi se părea în acel moment cea mai importantă de rezolvit: întru cât noile provincii trebuie să-și păstreze, în epoca de tranziție, o autonomie administrativă. Chestiunea li s'a părut însă prietenilor mici neactuală și toți oratorii insistau asupra unirii desăvârșite, fără rezerve, fără tendințe autonomiste.

A doua zi eram în biroul ministrului de interne. L-am găsit cu harta Ardealului înaintea sa. Cu privirea pricepută a generalului, urmărea căile pe care armata română avea să intre în Transilvania. De câteori degetul se oprea la câte un oraș — capitală de județ, întreba pe doi domni ce stăteau în fața sa, consultându-i cine trebuie așezat prefect la Târgu-Mureșului, în Brașov, în Sibiiu etc. Am auzit rostindu-se multe nume, unele cunoscute, căci erau ale unor Ardeleni așezați de mult în Țară, altele cu totul necunoscute. Nici unul dintre acestea nu erau însă ale Ardelenilor din Ardeal, nici ale refugiaților ardeleni.

Atunci, Domnilor, am avut intuiția precisă, că unirii necondiționate îi va urma regionalismul.

Și regionalismul a urmat, produs pe de o parte de neputința Ardelenilor de a se adapta noilor împrejurări, de pe alta din reacțiunea lor firească împotriva celor ce-i împiedecău a se valida la ei acasă. Totdeauna însă din lipsa de cunoaștere reciprocă între frați trăiți atâta timp în împrejurări diferite.

Din norocire pentru politica noastră de Stat, vremea a vindecăt multe răni și regionalismul nu mai e azi o boală acută. A-l reinvia ar fi o neierată greșală.

Atunci, Domnilor, mă întreb, este oportună, este îndreptățită o strângere a rândurilor ardelenesti, sau, precum i s'a zis, un bloc ardelenesc, așa cum a fost preconizat în aceste întruniri?

Indreptățirea ar părea că rezultă din însăși fraza rostită aici de atâtea ori: Merg rău trebile în Ardeal; așa nu mai poate merge! Mărturisesc că formularea aceasta mi-a dispăcut. Ea prea aduce aminte de văicărelile noastre de veacuri, care nu se mai potrivesc cu noua noastră situație. Înainte, ne plângeam împotriva unei fatalități pe care n'o puteam schimba cu propriile noastre puteri; dacă continuăm plângerile însemnează că ne recunoaștem slăbiciunea și neputința de a ieși dintr'o situație pe care în mare parte ne-am creat-o singuri. Ne vătăm prea mult, ne prea complacem să ne bocim, e timpul să reacționăm.

Dar această formulă e și unilate-

rală. căci ea localizează asupra Ardealului o boală care e a țării întregi și este, în măsură mai mare sau mai mică, a Europei în convalescență. Dl. Goldiș a arătat acest lucru atât de bine, încât nu e nevoie să mai insist asupra lui.

O unire a forțelor ardelenene nu putea avea justificare, decât în cazul că va apărea ca o putere constructivă, ca un aport de principii și de forțe la progresul țării întregi.

Geografii ne vorbesc de condițiunile admirabile de simbioză pe care le-a câștigat România nouă: pădurile Ardealului se întregesc cu petrolul din Țara veche, pășunile noastre cu lanurile de grâu ale Basarabiei ș. a. m. d. Dar mi se pare că cea mai valoroasă întregire ce a rezultat din unirea neamului nu e cea materială, ci cea morală. Mai prețioase decât aurul munților, decât păcura din afundul pământului, decât pădurile și grâul dela suprafață, este sufletul neamului nostru oțelit printr'o selecțiune de veacuri, dotat cu marile calități moștenite dela Tracii cu fantazia creatoare și dela Romanii cu simțul armonie, și împropătat cu sângele tânăr și viguros a atâtor neamuri pe care le-am înghițit în cursul timpului. În fiecare provincie sufletul acesta ascunde posibilități de strălucire nebănuite.

Să ne fie permis să pătrundem cu o sondă sufletul Ardealului spre a descoperi ce bogății poate el aduce țării întregite.

Poate să mă înșel, dar mi se pare că rostul nostru istoric este cel de dascăli ai neamului. Spunând aceasta îmi dau seama că sunt ceva cam pretențios, dar o fac pentru că știu în același timp că cel ce vrea să caracterizeze bine, nu trebuie să se sfiască de a exagera puțin.

Până acum Ardealul a avut, în dezvoltarea românismului un rol desemnat politicește foarte lămurit: el a fost în mare parte redemptorul sentimentului național și străjutorul lui neobosit. Conducătorii noștri au sădit, la noi acasă, mândria națională, care ne-a făcut să rezistăm celor ce căutau să ne umilească, iar nenumărații Ardeleni care au trecut munții, bărbății pe care istoria noastră culturală îi numește cu venerție și dascăli modești al căror nume a fost dat uitării — toți au sădit în sufletele fraților noștri idealul național, care a dus la realizarea idealului nostru național.

Azi unitatea noastră e realizată, idealul ajuns. De aceea naționalismul nu mai poate fi la noi un principiu politic.

Aș vrea să fiu bine înțeles.

Basarabia, bunăoară, care n'a trecut, ca celelalte provincii românești, prin școala naționalismului, trebuie educată încă în spirit național. Curentul puternic al Apărării naționale e perfect de bine explicabil ca o re-

acțiune împotriva primejdiei evrești. Dar, să nu ne înșelăm asupra valorilor. Mișcarea antisemită la noi nu e o luptă de rasă, precum o prezintă bucuros cei interesați, ci o luptă de natură pur economică. Apărarea față de cei ce profită de desechilibrul produs de războiu, pentruca să pescuiască în tulbure, e o datorie, nu poate fi însă un ideal. Tot astfel, într'un stat organizat, poliția e o necesitate; un stat polițienesc e însă o oroare.

Știu, din proprie experiență, cât de greu e te să te poți premeni cu vremea. În special generația căreia îi aparțin, care a trăit numai pentru idealul național, cu greu poate concepe că de-acum înainte trebuie să-și aștească privirile în altă direcție. Dar acest lucru e necesar și ar fi o mare greșală dacă ne-am încăpățâna să scriem cu litere chirilice, când în lumea mare buchile au fost părăsite.

Carpații formează pentru noul Stat român, șirea spinării, în jurul căreia se încheagă câmpiile și șesurile României mărite. Carpații nu trebuie să formeze o barieră, pentruca noi, cei ce ne găsim înconjurați de ei, să nu vedem ce se petrece afară de orizontul nostru strâmt.

Noua orientare de politică mondială tinde la o apropiere între națiunile consolidate pe baze naționale, spre a afla cât mai multe puncte în care le unesc interesele și spre a evita cu sfortări colective toate conflictele ce se pot naște între vecini. Acesta e, Domnilor, internaționalismul Ligei Națiunilor, care nu e nici o adunare de utopiști și pacifiști sentimentali, nici de „jidovi” și „jidoviți”, cum se crede uneori la noi, ci o instituțiune de cel mai util realism politic, o realitate de care nu se mai poate dispensa azi nimeni. Repet: *internaționalism nu cosmopolitism*, conc lucrare între națiunile consolidate pe baze naționale, nu pierdere în haosul unei amalgamări universale.

De sigur că din dascălii naționalismului noi nu vom prefaca în propovăduitorii internaționalismului. Dar dacă am fost naționaliști, nu trebuie să ne speriem de cuvântul care numai la aparență cuprinde o idee o pusă, de fapt însă nu redă decât o noțiune care e urmarea firească a celei dintâi. Într'adevăr, suprema noastră țintă trebuie să fie astăzi, după întregirea neamului, *consolidarea acestei țări* dobândite cu atâtea sacrificii. Pentru ca s'o putem realiza avem nevoie de muncă răbdătoare și de pace la hotare. Interesele noastre coincid deci ca ale Ligei Națiunilor, care voește tocmai să asigure pacea.

Atunci, rostul nostru de dascăl, ai neamului s'a sfârșit de acum? Nu avem noi calități care să ne indice a a persista în acest nobil rol, pentru ca să realizăm ceea ce în mod natural trebuie să urmeze după reali-

zarea idealelor de ieri, întărirea statului național?

Cred că le avem, nu exclusiv, ci în măsură ceva mai mare ca ceilalți frați ai noștri, și nu în urma unei structuri fiziologice speciale, ci în urma dezvoltării noastre istorice, care ne-a silit să ni le însușim. Noi avem excelente calități cetățenești, care se manifestă într'un respect față de autoritate, într'un simț dezvoltat de legalitate, într'un spirit de solidaritate și de jertfă a intereselor particulare în favoarea intereselor obștești, într'un oarecare talent de organizare și în stăruință, dublată de putere de muncă. Nouă ne lipsește, în opoziție cu frații noștri din țara veche, acea supleță de inteligență care te face să prinzi imediat nota esențială a unei situații, nu avem puterea de a ne inflăcăra repede pentru o idee generoasă, sântem mai greoi, prea chibzuiți și prea legați de forme. Dar când ne-am încălzit odată, pornim la drum cu pasul acela încovăiat din genuchi al țaranului dela munte, care nu obosește.

Sentimentul civic este cel mai necesar mijloc pentru consolidarea noastră. Să ne continuăm opera frumoasă de educatori și după cum părinții noștri au fost dascălii idealului național, noi să devenim propovăduitorii mândriei cetățenești. Se propagă ideea de jertfă individuală pentru binele colectiv, să spunem că cea mai mare crimă e cea comisă împotriva obștei, că cel mai odios furt e cel ce atinge averea statului, căci el ia hrana dela gura văduvei, a orfanului, a soldatului și a funcționarului ce-și îndeplinesc datoria, și să considerăm de cel mai aprig dușman al nostru pe cel ce atentează la unitatea și consolidarea statului nostru.

Acest ideal cetățenească nu stă în contradicție cu programul nici unui partid politic românesc. Partidele „naționale” află în el mijlocul de a întări ideea de Stat național; cele burgheze și conservatoare trebuie să aplaude la întărirea ordinii prin dezvoltarea sentimentului de solidaritate cetățenească, cele democratice și socialiste nu pot decât dori întinderea egalității drepturilor cetățenești asupra maselor de la țară și asupra muncitorimei.

Iată deci o idee care poate concentra în jurul ei pe cei ce ne găsim azi înregimentați în diferite partide sau stăm în afară de ele. Ea poate fi cheagul pentru un „bloc”, nu în sensul de defensivă regionalistă, ci de acțiune constructivă. Și neavând nici un drept de a face monopol din calitățile noastre cetățenești, vom primi cu noi din țara întreagă pe toți cei ce cred că pot să ne urmeze.

Să nu uităm că va veni o zi când partidul liberal va trebui să părăsească cărma. Nimeni nu poate prevedea azi, cine va fi urmașul lui. E sigur

însă că o guvernare rodnică și mai îndelungată va putea avea numai o coaliție, pe care o va cimenta o idee comună, ce începe în programele tuturor partidelor coalizate. Blocul ardelenesc, completat cu partizani din celelalte provincii, ar putea forma nucleul acestei coaliții de mâine.

S'a spus în repețite rânduri că, după Unire, Ardealul era arbitrul situației politice în România. Lozinca „mântuirea dela Ardeleni” circula în gura tuturor. Dl Goga a arătat că azi, după cinci ani, cei ce așteptau totul dela Ardeleni nu mai așteaptă aproape nimica, că acțiunile noastre la bursa politică nu mai au valoare. Din parte-mi sunt convins că instinctul maselor n'a dat greș când aștepta de la jumătatea de miază-noapte a neamului un mare bine. Nu „mântuirea” care-i o vorbă prea mare și nepotrivită, ci „primenirea” va veni tot dela Ardeleni; dacă nu azi sau mâine, de sigur poimâne. Sânt însușiri prea bune în acest neam de oameni muncitori și dârzi, ca ele să nu aducă roade frumoase. Și sunt convins că în momentul când vom începe să plătim dividendul, acțiunile noastre iar vor crește.

Cauza că ele au scăzut atât de mult, e că se pusese prea mari așteptări în noi, pentru că frații noștri din Țara veche ne-au acordat un credit mai mare decât omeneste îl puteam satisface. S'a așteptat dela noi, care am fost lipsiți aproape cu desăvârșire de o școală politică, să ne improvizăm de pe o zi pe alta în bărbați de Stat și aceasta în timpuri în care oameni cu o veche experiență politică își pierduseră būsola. De la distanța la care ne găsim azi, nu e tocmai greu să vezi greșelile comise: locomotiva condusă de mâni nedeprișne cu mecanismul complicat al politicii într'un stat liber, trebuia în mod fatal să aibă șovăirile din care au rezultat întârzieri de tren, deraieri regretabile și chiar ciocniri dureroase.

Experiențele făcute sânt, cum s'ar zice pe la noi, „didactul” pe care Ardealul a avut să-l plătească pentru învățarea alfabetului politic. Dar, învățând meșteșugul politic să nu uităm că de asupra organizărilor de partid și succeselor momentane stau unele adevăruri care nu trebuie scăpate din vedere.

Programele politice sânt lucruri frumoase, căci ele au o valoare mai mult sau mai puțin teoretică. În practică, nu cutare etichetă și nici cutare raționament va stârpi relele care ne bântue, ci vremea. Vremea mai ales va face să dispară, deodată cu pătrunderea culturai adevărate în straturile mai adânci ale societății, plăgile sociale de care suferim, ea va face ca setea de parvenire să fie zăgăzuită printr'o concurență normală ce va restabili valorile; ea va sili să dispară, deodată cu reacțiunea opinii

publice și cu organizarea socială, tipul speculantului fără scrupule, care azi huzurește încă nepedepsit. Și cei ce ne-am păstrat vederile netulburate de patima luptei de partid, vedem cu bucurie că vremea a îndreptat foarte multe rele: trenurile noastre circulă regulat, numărul școalelor a crescut, tulburările sociale au dispărut, bugetul statului a fost echilibrat și s'au realizat alte multe progrese îmbucurătoare, care ne îndreptătesc să nădăjduim că vor dispărea și celelalte rele.

Concluzia care se impune din această constatare este că, nu trebuie să așteptăm totul de la cutare partid politic, oricât de admirabil ar fi programul său, căci toate partidele românești se aseamănă în două privințe: doresc sincer binele țării și au să lupte cu piedecile mari pe care li le pune vremea în care trăim, cu toate anomaliiile ei. Peste douăzeci de ani când ne vom vedea așezați în noua noastră țară, ne vom putea permite luxul să ducem discuții ideologice, să discutăm îndreptățirea teoretică a proramelor politice. Se zice că în Constantinopol, pe când Turcii asediau cetatea, spiritele cele mai eminente ale Bizanțului erau ocupate cu discutare a unor chestiuni — de ortografie. Ca filolog, de sigur nu-mi scapă importanța unui sistem ortografic rațional — toate la timpul lor. Mi se pare că interminabilele discuții, pertractări în politica oficială a Ardealului în ultimii cinci ani se cam aseamănă cu aceste discuții ortografice și n'avem de ce să ne mirăm când cutare pașă, găsind porțile cetății deschise, și-a întemeiat la noi câteun pașalac.

Dar vremea, ca să aducă îmbunătățiri, trebuie să aibă un aliat: *munca*. Orice-om face, orice-om drege, refacerea noastră după devastările războiului n'o putem săvârși rici prin legi, nici prin interdicții, nici prin bogăția neexploatăată a țării, ci numai prin muncă. Munca de fiecare ceas, fără gândul profitului imediat, consecventă și pricepută, ne va îmbunătăți leul și ne va feri de exploatarea streină. Noi, Ardelenii, trecem de un element muncitor. De sigur că nu este, just când se zice că noi avem o mai mare putere de muncă decât frații noștri din Țara veche. Dinpotrivă în cercurile pe care le cunosc eu, pot să afirm că n'am găsit între Ardeleni niciodată acea neobicinuită putere de a munci, fără odihnă, până la extenuare fizică, pe care am întâlnit-o la mulți intelectuali de dincolo de munți. Ceea ce avem noi însă înaintea altor Români, este că putem să muncim și mult dar știm să muncim și bine; sporul depinde aproape totdeauna de buna organizare a muncii. De aceea, dacă dl Goga, a cerut aici ca în ministerii să fie chemați Ardelenii la posturile conducătoare, nu însemnează

revenirea la regionalism, ci, tocmai dimpotrivă angajarea Ardealului la munca comună de construcție. Funcționarii din Ardeal cunoscând situația de acasă, pot economisi munca celor ce ar trebui să-și câștige aceste cunoștințe de acu înainte.

Dacă voim să tragem o concluzie și din această a doua constatare, ea poate fi alta decât că Ardealul nu trebuie să stăruie în politica sa de pasivitate, căci a fi pasiv înseamnă a lipsi dela lucru. Nu prin abținerea dela hotărârile parlamentului vom putea noi să fim utili țării, ci printr-o studiere serioasă a proiectelor de legi și prin combaterea motivată a părților lor rele. Tinta principală a opoziției nu trebuie să fie numai decât a răsturna guvernele — care în vremile de azi se uzează singure mai repede decât ar fi de dorit — ci a forma controlul lor. Ea trebuie să știe să aștepte până-i vine rândul să guverneze și să se pregătească pentru această guvernare.

Pe lângă muncă, mai e o condiție, tot atât de necesară, nu pentru succesul imediat, însă pentru izbânda sigură finală, *onestitatea*. Exemple din jurul nostru imediat ar părea a dovedi că onestitatea nu este o cerință esențială pentru succesul politic și abcedarul politic pe care l-au învățat cățiva Ardeleni — foarte repede — pare a cuprinde mai degrabă învățătura contrară: Onestitatea e o piedecă pentru cariera politică. Să nu ne înșelăm însă, și să căutăm a ne câștiga, peste zilele tulburi, de prefaceri nebănuite în care trăim, perspectiva necesară pentru ca să vedem just.

Politica trebuie să fie reală, iar realitatea ne învață că nu poți urmări ținta ideală de a duce spre progres colectivitatea fără să ții seama de interesele regionale și mai ales de interesele particulare ale celor ce formează această colectivitate. Omul politic trebuie să cunoască arta de a împăca aceste interese, adesea meschine, cu marele interes obștesc. Cel ce nu are suplețea necesară pentru acest lucru, cel ce se simte jenat de a strânge mâna unui îmblățitor de vorbe goale, care însă are la spatele sale masele electorale, și se sfiește de a ataca pe un adversar politic pe care ca om îl stimează — acela să nu facă politică, căci se aseamănă cu cel ce vrea să fie sculptor, dar îi repugnă să-și murdărească mâna cu lut. Dar nu e om politic adevărat nici cel ce, în loc de a modela în lut, își bagă mâna în noroi: statuia pe care o va plăsmui, se va crepa și se va risipi în curând.

Dar a sosit vremea ca să tragem concluziile din constatările făcute în cele precedente.

Dacă politica regionalistă nu trebuie părăsită, dacă înscierea Ardealului întreg într-unul din partidele existente sau într-un partid nou nu e cu pu-

tință, atunci ce ne poate uni ca să apărăm ca un factor politic productiv?

Cred că acest ciment nu-l poate da decât voința de a contribui cu calitățile noastre la consolidarea statului, păstrându-ne rolul istoric de dascăli ai neamului. Cei ce fac parte din partidul politic la putere vor trebui să-și creeze, prin muncă și prin pildă de onestitate, o situație atât de tare în partid, încât să impună conducerii lui ideile pe care Ardealul le vrea dominante. Cei ce aparțin opoziției vor controla ca să nu se aducă legi potrivnice acestor idei și din cauza competenței pe care le-o va da munca și a autorității ce le-o va da onestitatea, glasul lor nu va răsună în pustiu.

Iar rostul acestor adunări inițiate de „Societatea de mâne”? El nu poate

fi, cred, decât de a crea o opinie publică ardelenescă, pe care din nenorocire presa noastră, aservită partidelor, n-o mai poate da în mod obiectiv. Deocamdată noi nu reprezentăm nici o forță politică. De aceea partidele existente și conducătorii lor pot să țină seama sau nu de desideratele noastre. Dar deși sântem numai spectatori din galerie și din loji, aplausele sau murmurul nostru nu poate fi indiferent atleților din arenă. Când din adunările noastre se va cristaliza o conștiință politică, când opinia publică va preciza că în afară de divergențele de opinii între partide, interese mari obștești reclamă o înțelegere comună, atunci bărbații noștri politici cu greu se vor putea sustrage sugestiilor ce vor porni din mijlocul nostru.

Sextil Pușcariu.

○○○○○○

PROBLEME SOCIALE

RUSIA DE ASTĂZI

— La Russie Nouvelle de Édouard Herriot Paris, Editura J. Ferenczi 1924 —

Despre revoluția rusească s'a scris foarte mult în ultimii ani. Există o întreagă literatură. Mulți dintre scriitorii care s'au ocupat de această revoluție au fost atrași mai mult de desfășurarea dramatică a evenimentelor și de elementele lor senzaționale.

Aceștia au privit-o mai mult din punctul de vedere literar, având în vedere într'un mod deosebit latura ei epică, iar nu latura socială. De multe ori faptele povestite au fost înflorite cu scopul de a atrage atenția publicului, care în lipsă de alte informațiuni de alt caracter de cât cel literar, se lăsa sugestionat.

Alături de aceste publicațiuni cu caracter de literatură istorică n'au întârziat să apară și cele cu un vădit caracter politic, în care revoluția rusă este privită și cercetată din punctul de vedere social. Însă mai toate aceste scrieri pornesc sau sfârșesc cu considerațiuni streine și păgubiitoare adevărului lui. De aceea ele sunt tendențioase și lipsite de valoare științifică.

De câțiva timp, în sfârșit au început să apară și publicațiuni mai imparțiale, mai senine în care partea istorică a revoluției este lăsată de o parte, ea fiind considerată ca ceva îndeplinit, ca un fenomen social cristalizat într'un regim politic, regimul sovietic actual.

În acest spirit este alcătuită și cea mai nouă dintre aceste publicații: „La Russie nouvelle” a dlui Ed. Herriot, despre care voi vorbi în acest articol.

În acest volum nu mai sunt descrise aventurile galante ale călugărului Rasputin, tragedia familiei imperiale ruse, sau atrocitățile urgiei revoluționare. În călătoria de studii făcută în Rusia, în toamna anului 1922, d. Herriot

și-a propus să studieze starea socială din această țară dintr'un întreg punct de vedere: politic, economic și cultural, așezămintele și noile orânduri sociale realizate după potolirea revoluției, modul de aplicare al principiilor marxiste pentru înfăptuirea statului comunist, precum și potrivirea sau nepotrivirea lor cu actualele condițiuni de viață. Studiul lor d. Herriot îl face după un plan ordonat și bine stabilit.

Fiind în deobște recunoscut că regimul sovietic nu este un regim improvizat și că are ca temelie sistemul marxist, d. Herriot cercetează în primul rând efectele introducerii marxismului în viața politică și economică, precum și regimul de care se bucură justiția și presa, aceste două părghii ale vieții sociale moderne, în republica sovietică.

După această primă cercetare, Domnia Sa examinează noua politică economică a sovietelor deosebită mult de economia marxistă, finanțele și problema creditului, regimul muncii și salariile lucrătorilor, problema capitalurilor streine și a exploatării bogățiilor Rusiei și în sfârșit în ultimile capitole ale cărții: problema instrucțiunii și culturii în noul stat rus.

Vom arăta pe rând deosebitele constatări și impresiuni ale dlui Herriot.

Introducerea marxismului, în viața politică a adus ca un fapt necesar, *dictatura proletariatului mucitoresc și agricol*.

Constituția din 10 Iulie 1918 decretază prin articolul 9 această dictatură precum și scopurile oricărui guvern al Sovietelor naționale, pe care noi ne facem datoria să le arătăm: *nimicirea burgheziei, nimicirea exploatării și stabilirea socialismului sub care regim nu vor mai exista di-*

viziuni de clasă și nici puterea guvernamentală.

Această constituție de clasă, exclude dela putere, orice partid care are un alt crez politic decât cel comunist. Toți cetățenii care nu împărtășesc comunismul n'au drepturi politice, anume: n'au dreptul de vot și dreptul de a participa la conducerea statului. Printre aceștia se numără și comercianții privați, proprietarii de imobile și persoanele care au în serviciul lor salariați.

Dnul Herriot subliniază faptul acesta anormal și unic în felul său, căci în toate democrațiile europene și chiar în statele cele mai reacționare, rolul legitim și legal al minorității care împărtășește alte vederi politice este pe deplin recunoscut. Dar ceea ce este ilogic și nedrept după părerea noastră e faptul, că arbitrarul acesta se aplică nu numai cetățenilor care fac altă politică decât cea sovietică, dar și cetățenilor neutri, care nu fac parte din nici un partid politic.

Deasemenea nici libertatea alegeților nu este garantată, căci ele se fac în masă prin ridicarea mâinilor. Prin urmare în Rusia sovietică, libertatea individuală de gândire și de manifestare practică a acestei gândiri în viața socială, precum și libertatea de întrunire, o are numai proletariatul ale cărui drepturi politice sunt recunoscute și garantate de constituție. Dnul Herriot nu trece mai departe fără să releve contradicțiile faimosului articol 9 din constituția sovietică, care pentru a înlătura pe viitor împărțirea pe clase sociale înlătură toate clasele, afară de cea a proletariatului.

Suprimarea puterii guvernamentale în viitorul stat socialist rus hotărâtă de acelaș articol, dă o consideră ca o naivitate, sau în cel mai bun caz, ca un principiu care decretează anarhia și violența.

Articolul 23 al aceleiași constituțiuni impune anularea oricărui drept privat.

Munca deasemenea este decretată obligatorie. Deviza: „Cine nu muncește nu are dreptul să mănânce“, este așisată pretutindenea. Oare această deviză implacabilă cruță copiii, bătrânii, bolnavii improprii pentru muncă, și intelectualii care au altă muncă decât cea manuală? Această întrebare care și-o pune dnul Herriot ne arată că legiuitorul când a formulat principiul muncii grate, a uitat să prevadă aceste cazuri.

Puterea executivă în noul stat sus este reprezentată prin consiliul comisarilor poporului (Sovnarkon), iar puterea legislativă prin congresul panrus al Sovietelor convocat o singură dată pe an în luna Decembrie. Din această pricină puterea legislativă și administrativă, se găsesc întrunite în mâinile aceluiaș comitet central executiv.

A treia putere în stat, puterea

judiciară, nici ea nu este autonomă. Codul de procedură care după părerea. Dlui Herriot considerat în ansamblul este destul de bun, conferă comisarului dreptul de a anula toate judecățile care prejudiciază interesele lucrătorilor. Justiția sovietică este o justiție de clasă, deoarece tribunalele de judecată sun' compuse din magistrați care trebuiesc să fie numai decât lucrători aleși după listele întocmite de sindicatele profesional. Ei n'au nici pregătirea profesională.

Conștiința dlui Herriot care nu cunoaște altă dogmă decât cea a adevărului, nu-i îngăduie să treacă cu vederea și unele decizii ulterioare ale Sovietelor, cari mai atenuiază din puterea jurisdicțiunilor excepționale.

Astfel dânsul amintește decretul din 6 Februarie 1922 care limitează dreptul de arestare și perchezițiune.

Nici presa nu este scutită de această dictatură proletară care se aplică tuturor formelor de viață socială.

Presa anti-comunistă nu se bucură de nici o libertate. În Rusia sovietică nu este permis a exprima alte păreri decât cele comuniste, părerile protivnice și criticile care privesc regimul politic actual, atrag exilul și chiar moartea prin împușcare.

Mulți intelectuali cunoscuți prin activitatea lor literară și științifică au avut această soartă.

Acestea sunt constatările dlui Herriot referitoare la sistemul politic instaurat de Soviete în Rusia. Domnia sa subliniază că acest sistem politic care întemeiază întreaga viață publică pe o dogmă, răpește politicii orice caracter rațional și ucide spiritul critic, singurul element activ al progresului omenesc. În capitolele IV și V ale cărții sale, dl Herriot cercetează efectele introducerii marxismului în ordinea economică și adaptarea lui la realitățile vieții.

Dacă pe terenul politic marxismul a avut oarecare succes realizând cea dictatură a proletariatului, de care am vorbit mai sus, pe terenul economic el n'a putut realiza aceiaș dictatură.

În acest domeniu el a cedat foarte mult acelei forțe permanente și de neînving care este viața, mai greu de subordonat desideratelor abstracte, decât voinețele oamenilor.

Guvernul Sovietelor pentru a împiedeca un dezastru economic, și pentru o accelera reformarea țării zduncinate și sleită economiceste de războiul cel mare și revoluția din 1907, a renunțat în mod provizoriu la politica sa economică comunistă, pentru o politică realistă dar în esența ei capitalistă (burgheză).

Schimbarea de front în această politică, a recunoscut-o și formulat-o principial chiar fostul șef al guvernului rus decedat.

În luna Noembrie 1921 într'o conferință a partidului comunist, Lenin

cu sinceritatea sa brutală, a spus următoarele:

„Schimbul în natură n'a reușit. Piața particulară a fost mai puternică decât noi; în locul acestui schimb am văzut producându-se operațiunile comerciale ordinare, de vânzare și cumpărare. Să ne recunoaștem greșelile; fiecare dintre noi trebuie să recunoască că am făcut greșeli în politica noastră economică.

Noi am ajuns la o revenire, nu numai către capitalismul de stat, dar și către reglementarea comerțului și recunoașterea monedei. Numai prin aceste mijloace vom recrea viața economică. Restabilirea regulată a unui sistem de relațiuni, reconstituirea micii proprietăți și a marelui industriei sunt singurile mijloace pentru a ieși din impasul în care ne găsim.

Trebuie să privim primejdia în față și să nu ascundem clasei muncitorești retragerea noastră. Vom continua să mergem pe acest drum până ce vom restabili industria mare care poate veni în ajutorul economiei noastre agricole“. (Pravda din 3 Noembrie 1921).

Acest program economic a fost expus de Lenin, câteva zile mai târziu și înaintea celui de al noulea congres național al Sovietelor. Cu acest prilej el a mai făcut celebra declarație care subliniază falimentul unei politici: Rusia nu mai poate rămâne izolată de Europa capitalistă.

Noua politică economică formulată de Lenin a fost pusă imediat în practică.

Crearea unui bănci de stat cu o sută șazeci și cinci de sucursale în restul țării pentru reinvierea creditului, închirierea multor întreprinderi ale statului particularilor, arendarea pământului în suprafețe de zeci de mii de desiatine chiar societăților streine, recunoașterea dreptului de a face industrie și comerț tuturor cetățenilor din toate clasele sociale până și streinilor care sunt în raporturi regulate cu Rusia, recunoașterea dreptului de proprietate asupra construcțiunilor urbane și rurale nemunicipalizate până la 15 Mai 1922, cu dreptul de a le transmite prin testament, recunoașterea dreptului de construcție pe pământurile comunale pentru o perioadă de 45 ani, recunoașterea dreptului de proprietate asupra bunurilor mobile de diferite categorii (capitalul nu este exclus), recunoașterea dreptului de proprietate literară, artistică și a brevetelor de invențiune industrială și în sfârșit, recunoașterea dreptului de moștenire prin testament până la suma de 10,000 ruble în aur, toate acestea ne dovedesc până la evidenți, sfertările pe care le-au făcut actualii conducători ai Rusiei pentru a adapta doctrina lor politică realităților sociale. Dar în această adaptare principiile comuniste au fost sacrificate. Un exemplu viu ni-l oferă chiar decretul din 22 Mai 1925, care

cordă comunelor agricole dreptul de a dispune de pământul lor după cum se învoiesc locuitorii între ei; sau îl muncesc și exploatează în comun, sau îl împărțesc între ei fiecare având parcela sa individuală bine delimitată. Pământul acesta, este drept, constituie pentru țărănul rus numai o posesiune provizorie, iar nici de cum o proprietate, deoarece el nu poate fi obiect de vânzare cumpărare, ipotecare sau danie. (Cu toate aceste restricțiuni el poate fi, în schimb, transmis moștenitorilor direcți).

Sovietele au urmărit dela început crearea unei industrii de stat. Pentru aceasta ele au luat ca model de formațiune și organizare trusturile, concentrându-se în vederea acestui scop cea mai mare parte din resursele țării.

Din cauza grăzavei crize de producțiune prin care trece Rusia dela revoluție încoace (producțiunea totală din prezent este de patru ori mai mică decât cea din 1914. — (Declarațiile Dlui Bogdanov președintele consiliului suprem al Economiei publice). Sovietele au abandonat în parte acest program, acordând independență întreprinderilor statului. În prezent un fapt este cert: Statul rus nu are puterea de a reacționa prin propriile sale mijloace industria grea și ușoară care exista în Rusia, înainte de războiu și de a valorifica prin exploatare celelalte bogății ale solului și subsolului. De aceea el a recurs în toate domeniile la ajutorul particularilor. Ceva mai mult! Pentru a încuraja inițiativa acestora, Sovietele au anulat și articolul 3 din constituție care sancționa controlul lucrătorilor asupra producțiunii și patronilor exploataatori.

Până acum Sovietele au restabilit prin noua lor politică economică: comerțul interior privat (cel exterior nu este liber; el este încă un monopol al statului făcându-se numai prin intermediul unui comisariat special dirijat de Dl Krassin.) proprietatea industrială individuală (naționalizarea întreprinderilor industriale încetând prin decretul din 10 Dec. 1921), și proprietatea agricolă individuală sub forma deghizată de posesiune.

Prin urmare dela comunismul industrial și agrar din 1918 în 1922 s'a ajuns la un individualism, care nu este exclus să se accentueze cu timpul. D-nul Herriot definește astfel starea economică în care se găsește în prezent Rusia: „Rusia după ce a trecut prin o perioadă de sinteză brutală, intră acu în perioada anarhiei”.

Prin această descentralizare și libertate economică, Sovietele speră să micșoreze șomajul, să restabilească și să mărească producțiunea, să reînvie uzinele moarte, să micșoreze sarcina Tezaurului care singur suportă deficitul trusturilor, într'un cuvânt, să îmbunătățească regimul comercial și industrial din Rusia, care

să permită refacerea ei economică și să asigure astfel milioanele de locuitori o viață omenească.

Însă această ameliorare și normalizare a producțiunii guvernul sovietic recunoaște că nu e posibilă fără colaborarea capitalurilor occidentale, care vor ajuta și ele la exploatarea imenselor resurse naționale și la accelerarea reconstituirii.

Politica aceasta economică, atunci când ea își va fi atins ținta va fi încoronată în parte, printr'un capitalism de stat (ea și este în prezent după cum mărturisese dl Herriot), iar mai târziu printr'un capitalism individual.

În politica economică, sovietele este drept că s'au depărtat mult de principiile economiei comuniste, — în schimb ele le urmează de aproape în politica școlară și culturală. În prezent, în Rusia avem realizată școala unică, școala secundară fiind suprimată pentru motivul că era un învățământ de clasă. Școlile sunt mixte și laice. Ele nu cunosc nici o religie. Disciplina a fost suprimată. Copiii trăiesc și se dezvoltă într'o atmosferă de iubire și simpatie reciprocă. Ei primesc o instrucțiune în vederea vieții comuniste. Principiile Evangheliei comuniste se predau prin lecțiuni intuitive. În machete de lemn sunt reprezentate scene din viața comunistă. O astfel de machetă reprezintă pe o parte un muncitor apăsând pe coarnele plugului, iar pe cealaltă parte se găesc: negustorii, preoții, ofițerii, femeile din societatea înaltă așteptând cu căte o linguriță în mână.

Toate școlile acestea sunt înzestrate cu muzee pedagogice.

În învățământul superior Sovietele au creat universități pentru pregătirea funcționarilor și facultăți pentru lucrători. După un învățământ de trei ani în aceste facultăți, lucrătorilor li se permite urmarea cursurilor dela universitate.

Există o universitate a popoarelor orientului frecventată de studenți veniți din India, China, Japonia, Persia etc. cărora li se predă un învățământ care constă în cunoștințe de istorie, sociologie, economie politică, mai ales marxistă, precum și o universitate pentru emigranții din țările limitrofe.

Mai toate constatările dlui Herriot aruncă o lumină vie asupra stării de lucruri din Rusia; celitorul are o imagine deplină de urmele, pe care revoluția le-a săpat adânc în întregul edificiu social al acestei țări.

Parte din aceste urme au fost și mai adânc săpate, prin noul sistem politic marxist, pe care Sovietele l'au introdus și impus cu fanatism tuturor cetățenilor. Din acest punct de vedere dl Herriot lasă să se înțeleagă că în Rusia domnește un regim de teroare... Acest regim poate este suportat, crede Domnia Sa, în virtutea

unor dispozițiuni sufletești ancestrale ale poporului rus. Dsa amintește vechea formă de viață socială a acestui popor, la începutul istoriei sale: mirul.

Regimul actual poate se bazează tocmai pe acest statut primitiv al său. Tot așa și cu justiția de clasă. Ea este destul de veche în Rusia, căci exista și în vremea împărătesei Ecaterina II a.

Acest regim aplicat însă unui alt popor cu o altă tradiție și mentalitate i-ar desființa mai multe secole de formațiune politică, distrugându-i în acelaș timp și utilajul necesar progresului său.

Părerea noastră este că concesiunile economice făcute de Sovietele regimului capitalist, vor constitui în viitor o punte de trecere spre concesiunile politice și morale, care vor realiza în Rusia nouă acea armonie și justiție socială de care vorbește Jaurès, atât de necesară în viața unui stat.

Constatările dlui Herriot necălăuzite de nici o ostilitate, în majoritate lor sunt triste, deoarece ele ne exprimă suferințele morale a milioane de oameni, cărora li s'a răpit pentru moment puțința de a și spune în mod liber ceace simt și gândesc; sunt defavorabile și necruțătoare față de acest regim politico-social, dar mai sunt pline, trebuie să mărturisim, de o sinceră admirațiune pentru actualii conducători ai Rusiei a căror principii, ași au fost desmintite cu multă ironie de practica vieții, totuși et desfășurată cu desinteresare și avânt o muncă uriașă pentru refacerea economică a țării și reconstituirea unei Rusi pe noi baze spirituale.

De aceea constatările sale aș putea zice pesimiste, dacă termenul nu e prea exagerat, nu sunt de loc în contradicție cu conlusionile cărții de un viguros optimism.

Dl Herriot crede cu putere în viitorul noii Rusii, Dsa amintește spiritul nou de viață care domnește în fabrici, cazărmi, școale, teatre, muzee, pe străzi etc., sforțările care le fac Sovietele de a răspândi cultura sub toate formele în masele poporului, precum și uriașele bogății ale pământului rusesc.

Toate acestea garantează din plin viitorul acestei țări și al poporului care o locuiește.

De aceea nu găsec o altă închere mai firească pentru acest articol, decât să citez în traducere acei pasagi din conlusioni, în care dl Herriot într'un limbaj lapidar, precis și de o claritate desăvârșită își exprimă încrederea, speranțele sale în noile forțe morale ale Rusiei trezite la viață, din o letargie seculară, de una din acele formidabile lovituri pe care și le pregătește și și le dă din timp în timp omenirea.

..... Brutală, dar logică, violentă însă conștientă de scopul său, o

revoluție plămădită din suferințe și ură înăbușită timp de secole a trecut. Ea avea pretenția să miste întreaga lume în numele orgoliului și al fraternității omenestii. Ca și odinioară vechile ziduri au căzut! Conducătorii ei au dat Justiției figura răzbunării. Ea a însemnat pentru unii revanșa jidovului rălăcitor.

Această revoluție a nimicit totul în calea sa. În ce măsură a dat ea greș

sau a izbândit? Ea a izbândit în mod sigur să facă loc liber pentru o nouă Rusie, ale cărei prime creațiuni se zăresc. Ea a făcut să se zămislească puteri noi, într'un popor multă vreme apăsător, a cărui număr și valoare nemenea nu o poate aprecia în prezent, ea a preparat materialul omenesc necesar pentru o renaștere, care în orice chip se va îndeplini.

Const. Georgiade

PROGRESE ȘTIINȚIFICE

FENOMENELE VULCANICE DIN ȚARA NOASTRĂ

A vorbi despre fenomene vulcanice în țara noastră, pentru multă lume, pare un paradox. Și n'ultima analiză, după ce petecul de pământ locuit de noi, a fost dotat de forța creatoare a naturii, cu atâtea minunății, pentru ce să fie lipsit și de acest exotism. Să nu ne contrariem deci când susținem că avem și noi vulcani, mai puțin periculoși, decât cei cunoscuți în alte țări, a căror revoltă în proximitate lor, nu cunoaște margini. Fenomenele vulcanice din țara noastră, în partea cea mai mare, au trecut deja de mult, în faza de repaos complet, rămânând în câteva locuri — mici manifestări geofizice, — ca reminiscențe ale vulcanismului de odinioară. Astfel ne pierdem în adulmecarea istoriei geologice, care ne vorbește de țara noastră, ca de un crâmpu de insule cu vulcani activi, analoage insulelor Aleutine, Kurilice, sau a Arhipelagului Malaez de astăzi. Era în vremuri îndepărtate, când — nici Goții, nici Hunii, nici Dacii, nici Romanii — nu locuiau pe aceste meleaguri. Geologicește vorbind, evenimentul se petrecea în așa numită „epocă terțiară”. Frumoasa „Câmpie a Transilvaniei”, brăzdată astăzi de Someș, Mureș și Târnave, îmbrățișată larg de catenele actuale de munți, era pe vremea aceea un fund de mare, din sbucimările căreia, se plămăuia tocmai individualizarea ei. De jur-impjurul acestei mări, numită „mediterana miocenică”, sau chiar în largul ei, se ridica un brâu de munți de foc, în plină activitate vulcanică, asvârlind în paroxismul lor, lapili, bombe și cenușe, în faza precursorie, iar în faza de erupțiune, revărsări de materii topite numite „lave”, din îngrămădirile cărora, prin răcire și consolidare, s'a format o mare parte a catenelor actuale de munți, ca Tibleșul, Preluca, Munții Apuseni. Astfel acest episod, în trecutul îndepărtat al Globului pământesc, prin misterul forțelor universale, făurea în timp și n spațiu, un colț din natură, cu câmpii bogate, brocat cu munți pitorești și care avea să devină faimos, pentru bogățiile sale. Refrenul cântecului:

Munții noștri aur poartă

Noi cerșim din poartă n poartă,

a devenit astăzi o tristă parodie a unei realități, a cărei desăvârșire se petrecea, hăt departe, tocmai atunci, acum sunt, vre-o 200.000 de ani. Aceste fenomene vulcanice, au antrenat spre suprafață și fluturași de aur, argint, cupru, plumb, zinc și alte metale prețioase, prinse în spasmul topiturilor vulcanice, sau luate de cursul agitat al apelor calde, ce însojeau aceste lave, din interiorul pământului, pentru ca să fie depuse și immobilizate pe crivasele rocilor din creerul munților noștri. Prin sbuciumul vulcanilor de odinioară s'a înzestrat solul „Daciei felix”, cu metale prețioase, și cu varietăți multiple de roce (pietri), servind ca material de prima calitate în cantități inepuizabile, pentru pavaj și construcții. (Carierele de dacogranite dela Poieni-Vlădeasa și bazaltele dela Racoșul de jos — Perșani — din cari se exploatează materialul pentru terasamentul căilor ferate și pavajul străzilor). Din cenușile, asvârlite de acești vulcani, peste întinsul de ape, ale mării miocenice, ni s'au păstrat în câmpia Transilvaniei — prin sedimentarea, lor, trei strate etajate în distanțe de suprapunere de 50—100 metri, numite „tuffuri dacitice”. Ele apar la suprafață în apropierea Clujului, la Apahida. Deș, Cojocna, Someșul de câmpie, Ocnișoara, Șeica mare, Ocna Sibiului, Soroștin, Blaj, cunoscute în terminologia tehnică sub numirea de trass; albe-surii, albe-verzui, friabile, comportându-se ca un ciment natural. Exploatarea lor, pe lângă rentabilitatea practică, mai prezintă și avantajul unei solidificări, mai repede și mai durabilă — decât betonul armat, la utilajul în construcții. Un exemplu tipic, al acestei activități vulcanice, ni s'a păstrat în masivul Puturosul, din județul Treiscaune. La o altitudine de 1053 m. în acest masiv, se întâlnește vestita grotă (peșteră) dela Toria, de 2 m. lățime și 6 m. înălțime, în interiorul căreia, lung de 14 metri, ca dintr'o gură, supapă de vulcan, se degajază și astăzi cantități enorme de CO_2 , H_2S , O , N , ca fenomene pneumatolice, postvulcanice, o mare parte a lor alimentând, o serie întreagă, de izvoare mineralizându-le, cu un efect tera-

peutic miraculos, pentru artiritisme și reumatism. O parte din aceste gaze, sunt captate prin țevi de plumb, antrenate la fabrica de ape sifonate din apropiere, prelucrându-se anual vre-o 4 milioane kg. de bioxid de carbon, pe lângă vre-o 4000 kg. hidrogen sulfurat. De altcun, dealungul întregului traseu al masivului eruptiv Hărghita, pe-o lungime de 150 km. numeroase degajări de CO_2 — bioxid de Carbon, întâlnind cursul apelor freactice — de infiltrație, le mineralizează, antrenându-le la suprafață, sub formă de izvoare, numite „borcuturi” sau „borvizuri”, de o importanță covârșitoare, din punct de vedere hidrologic și balneoterapeutic (Tușnad, Vâlcele, Malnaș, Borsec).

Ceva mai spre nord — în județul Ciucului, — lângă stațiunea balneară Tușnad, pe lângă numeroase bombe vulcanice, ca mărturie ale intensivei activități vulcanice, la o altitudine de 950 metri, în craterul unui vulcan stâns, cu un diametru de 300—600 metri, în formă de amfiteatru, se întâlnește lacul „sf. Anna”, o perlă a frumuseților noastre naturale. De pe panta periclinică internă a craterului, un bogat decor de brazi, își proiectează imaginea pe suprafața lacului cu o adâncime de 3—6 metri. Apa acestui lac, provenită din topirea zăpezilor, se comportă ca o apă naturală distilată, având abia 2 miligrame, substanțe străine în soluție, la litru. Senzația de frumusețe și pitoresc, pe care o încearcă sufletul omenesc, contemplând acest fermecător colț din natură, e recompensată prin nizuința, care nu cunoaște, obstacole, ale excursionistului însetat după frumuseți naturale.

Astfel activitatea vulcanică, ce a încercat în vremuri îndepărtate, pământul țării noastre, ne desfășoară astăzi numai bogăție și frumusețe, iar armonizarea acestora în stările noastre sufletești, depinde tocmai, de înțelegerea rostului lor.

Victor Lațiu, profesor

Evreii rusești au fost studiați de un scriitor socialist, rusesc, Rozin, care a publicat o carte despre Evreii în Rusia sovietică. Din rezultatele lui, un ziar cehesc scoate aceste știri: Sovietele combat pogromurile; însă ele organizează „pogromul economic” ruinând pe Evreii negustori și meseriași. Politicește Evreii se bucură de egală îndreptățire; însă temerurile existenței lor economice sunt zdruncinate. Pogromurile și bandele de hoși au tăiat legăturile Evreilor cu țărâna rusească; Evreii sunt siliți să părăsească târgurile cele mici și să se refugieze în orașe mari, unde se proletarizează și decăd fizicește și moralicește. Mortalitatea lor a ajuns, în timpul din urmă, la o cifră nepomenită până acum. Fenomenul acesta este însă în legătură cu decadența generală a orașelor mari în Rusia. — De unde urmează, că dela astfel de studii avem de tras concluzii și de luat povețe. Invățaji evreii spun despre neamul lor lucruri foarte instructive.

DISCUȚII LITERARE

ILARIE CHENDI

Schițe de critică literară. Ediția „Cultura națională”. Preț: Lei 75.

În momentul în care apare una dintre cele mai instructive cărți ale anului 1925, în care, prin publicație, dreptate se face unui spirit și astăzi de mare folos pentru educația literară, unui *educator literar* al neamului care-l cetia în toate provinciile, *Mișcarea literară* (No. 10) comite greșala, să publice o scrisoare a unui literat în viață despre doi literați morți, raportând grav incidente de penumbră, vorbe de răutate trecătoare, pentru ca, vezi Doamne, olimpianismul încă vibrant al grăsului critic supraviețuitor să rămie mulțămît de propria smîrnă, ce singur și-o arde. Copilăria aceasta nu trebuia să păteze *Mișcarea* . . .

Printrică, orice-ați face, orice-ați drege, memoria lui Ilarie Chendi nu se poate întineca. „Cultura națională” a înțeles-o mai deplin decât ceice se socotesc mai — naționali decât ea. Și eu, un prieten al nefericitului critic, îi mulțămesc „Culturi” în public, aici . . .

Spirit cu înăscute inclinări literare, Ch. a fugit de seaca teologie care se propunea odată la Sibiu; s'a ocupat cu literile; și a găsit la *Academia română* prilej bogat de-a observa, ca depe un mal sigur, cum curge riul literaturii noastre. Simțind frumosul, iubindu-l cu foc, deosebindu-l din mulțimea de pestrice fenomene ale epocii sale, și-a zis — și avea dreptul să-și zică: Și eu am de spus ceva; ba simt că trebuie să spun cu curaj! El era sigur de impresiile sale; și de-aici îi venia curajul, pe care în zădar îl cauți în operele de ucigăleală și de șfială ale lui N. Zaharia, de pildă. Condeiuul lui Chendi era un condeiu bărbătesc . . .

Altfel el nici nu înțelegea critica. El zicea: Poetul este (trebuie să fie) o personalitate; criticul este (trebuie să fie) alta; se întănesc astfel două personalități, care nu pot fi de-aceeași stofă; se ciocnesc; iar publicul urmărește lupta cu bunăvoința de-a-și perfecționa gustul, de-a-și înmulți criteriile literare. Criticul trebuie, deci, să fie subiectiv. Așa se simția el; și cerea tuturor să fie subiectivi, adică: personalități care nu renunță la sine.

Cui va ceti, însă, cu atențiune *Schițele de critică*, pe lângă nenumerate părți de simțămînt foarte propriu, îi vor apărea și *criterii obiective*, care sunt un patrimoniu comun al literaturilor estetice străine și, în special, literare. De pildă:

„Ceea ce cerem artistului, în primul rând, este: să provoace efecte mari cu mijloace simple. Stilul lui să fie sobru, forma lui să fie ușoară, logica lui cât se poate de strânsă.” (Pag. 12.)

— Efecte mari și mijloace simple: Toată critica lui Chendi de-aici pornește; dela efectul asupra sa și cău-

tarea mijloacelor prin care acel efect s'a produs.

Efect produce „intensitatea simțirii și frumosul”, cărora li se va face loc în „literatura de mâine”, pe care a prevăzut-o exact:

„În poezie se face iarăș mai mult loc eu-lui: în proză va străbate genul impresionist și se va relua romanul sentimental: în drame se vor întrona subiectele lirice. Poate și simbolurile și cocheliaria ușoară cu viecea sensuală să-și aibă rostul în literatura viitoare . . .” (Pag. 13)

Chendi prevedea, astfel, o undă nouă de sentiment bogat și nuanțat multiplu, care apare într'adevăr . . .

Pornind dela concepția aceasta — ea însăși simplă, dar corectă, firească, fără răzimușuri filosofice —, Chendi ne apare ca un critic necoruptibil. Și într'adevăr, ce i-ar fi rămas, dacă empirismul său ar fi aruncat în drum vreuna, numai vreună, din cărțile pe care se sprijină? Existența lui Chendi era toată cuprinsă în simplitatea și consecvența sa.

Necoruptibil; de sigur. Căutați-l, de pildă, în crica lui Sadoveanu, unui prieten. Acesta are, în *Apa morților*: povestire firească, ritmică, figurj variate și originale, episoade multe, toate dau povestirei o coloratură simpatică. Dar — prietene —

„Îi lipsește încă o unitate mai strânsă la compoziție și o putere mai mare de contopire armonică a tuturor episodurilor.” (Pag. 33.)

Chendi cere o îngrijire mai apăsată a *unității compoziției*, a mijlocului de-a înlesni efectul puternic, pe care orice balast îl micșorează. Pentru că:

„În literatura de gen psihologic, cum este și romanul acesta, balastul, care nu are niciun rol determinat, constituie mai mult niște pagini de mântuială” (Pag. 34.)

Păstrând criteriul desvoltării psihologice, Ch. cere chiar ca romanul să se fi terminat înainte de sfîrșitul ce i-l-a adaos, fără să fie necesar, autorul cere, deci, o severitate de compoziție, o ferire de prea mult naturalism tehnic. Ch. cercetă opera ca — organică, parte după parte, căutându-i sănătatea și logicitatea încheeturilor. Avea sistem . . .

A doua probă, ilustrând sistemul său, o iau dela p. 47, unde, vorbind despre I. Agârbiceanu, are, pentru navelă, un criteriu identic.

„Nuvela presupune o formă ceva mai încheată și un fond sufletec ceva mai rafinat, precum și o ordine mai strânsă în succesiunea fenomenelor psihologice. Autorul nostru însă operează încă cu întâmplări” etc.

Strângerea formei pelângă un nucleu psihologic cert și de oarecare — rafinării, iată regula lui Ch. pentru navelă. Și regula, un rezultat al evoluției moderne a genului, este aplicată, obiectiv, tuturor. Mai este de nevoie să adaog că, pentru a constată corespondența cu viața a creațiunei poetice, Ch. cercetează și problemele, și caracterele, și stările sociale din care ele resar, refuzând, ca și la roman, tendința, fără să o refuze total (Pag. 53), deoarece un refuz netole-

rant ar însemna o sacrificare a unei laturi a artistului?

Până aici suntem de acord — cred, cu toți cetitorii — că, plecând dela un scop bine precizat al artei, Ch. își lămurise bine cu ce mijloace trebuie să opereze critica sa, pentru a convinge lumea că artistul serios, veritabil este A, B, C, nu X, Y, Z., pe care — fără disgrație — îi zugrăvește, fiindcă i-a cunoscut, ca să-i cunoască și publicul, pentru ca acesta să știe unde are să găsească mulțămire estetică.

Deși tablourile lui Ch. despre opere și autori sunt *sinteze* de vedere psihologică, de obicei scurt spusă; deși sintezele sale vorbesc clar; totuși Ch. se ținea obligat să arunce câte-o vorbă despre ce se desvoaltă prin prejurul autorului, să indice el, clar, locul ce, în momentul dat, autorul îl ocupă în toată mișcarea. El avea privire comparativă, de total; dar asemenea este sigur că el nu o dădea numai pentru a evidenția raportul cu totalitatea. ci o dădea și cu alt scop; așa zice: el făcea *politică literară*. A înălța ori a scădea, a descoperi ori a învălui în tăcere însemnează a căuta să determini *constelația literară* a epocii, a generației. Ch. a ndrăsnit a face și de-acestea; și — acum — și a găsit „amicii”, „colegii”. Cum, adică?, un rânduitor pe note, scări sau clase, un rânduitor cu dovezi, un pedagog —?, dar unde rămănem, cu — personalitatea noastră? Partea aceasta va fi durut; dar adevărat rămăne că istoria literară pe destui îi va așeza acolo unde i-a așezat Chendi.

De pildă: La un moment precis, la anul 1910, i s'a părut că lirica românească nouă se resumă în câteva nume mai evidente; Minulescu, Codreanu, Cerna, Ion Bârseanu. Erau poeți noi; erau „singurii” cari cereau acum *pe dreptate* recunoașterea din partea opiniei publice” (Pag. 91). Și ceilalți — toți își aveau partea lor de bine, toți și partea lor de nesuficiență, pentru a cere aceeași atenție.

La 1910 era și ei erau noi — Dinainte, mai vechi erau alții, cari acum se resumau în ediții complete. Era St. O. Iosif — un prieten — caracterizat sintetic, scurt; era A. Stavri, căruia, ca unuia pe nedrept uitat, i se dedică o analiză, gingașă și lirică, dreaptă și restauratoare de reputație . . .

Lăsați-l pe Chendi să doarmă liniștit, uitat împreună cu ce se va fi făcut vinovat ca om față de oameni; dar fiți *cinstiți* și luați-vă curajul de a mărturisi că Ilarie Chendi s'a consumat în cultul greu al adevărului, al gustului ales, al refuzului oricărui compromis cu cenacluri subiective, precum le cunoaștem doară toți . . .

Și lăsați opera la locul care i se cuvine: pe masa oricărui doritor de-a distinge bine în literatura epocii sale.

G. Bogdan-Duică

Cărturari, uniți-vă!

— Inscribeți-vă în asociația „Societatea de mâine”! —

Este necesară organizarea intelectualilor într-o societate solidă, puternică, pentru a-și fixa directivele cele mai eficace pentru prosperitatea publică. Cum vreți să se amelioreze stările publice, să pătrundă lumina în masse, să dăm vieții noastre ființe superioare, dacă nu cunoaștem realitățile, prin anchete sistematice la fața locului, prin studii teoretice în domeniile agrare, industriale, demografice, sanitare și culturale?

Este ceasul când trebuie să ne întrebăm conștiința de felul cum ne îndeplinim datoria față de obște.

Numai unirea noastră poate da acea forță socială, capabilă să rezolve în mod nimerit și rând pe rând, într'un șir de ani cât de îndelungat problemele cardinale ale vieții publice.

Ne vor fi binevenite încurajările din afară, însă secretul succesului este în mâinile noastre, în sufletul ce-l vom pune în această operă cu întreg idealismul și puterea noastră de muncă.

Am publicat proiectul de statute pentru a putea fi controlat de toată lumea și a primi sugestii din partea oricui până la întâia adunare generală.

Apelul nostru a făcut impresie generală: intelectualii înțeleg sensul superior al societății și-și trimit adesiunea prin scrisori entuziaste. Am putea publica drept model scrisorile unui profesor universitar din Cernăuți, unui director de școală din Oradea, a primarului din Târgul-Murăș și ale altora.

Viața ne-a împrăștiat ca puii de potârniche, traiul ne-a robit, curente politice ne-au împărțit sufletește, patimile mărunte ne întunecă orizontul intelectual: să facem o efort de eliberare de sub toate aceste greutateți ce ne stavilesc și să ne creem căminul nostru: asociația SOCIETATEA DE MAINE.

Câte interese morale și materiale nu avem de apărut: societatea va consacra toată vigoarea sa pentru scopurile de operă pozitivă precizată în statute și cari vor produce repercusiuni vii asupra ființei noastre sufletești, având noi și o evidentă nevoie de sindicalizare.

Anunțăm că printre fondatorii asociației s'au înscris până acum dd.:

Antoni Mocsonyi . cu 20.000'—

Vasile Goldiș	20.000'—
Iuliu Maniu	20.000'—
Mihai Popovici	20.000'—
Dr. Aurel Vlad	20.000'—
Dr. Aurel Lazar	20.000'—
Dr. Iustin Marșieu	20.000'—
Dr. Zaharia Muntean	20.000'—
Dr. Vasile Stanciu	20.000'—
Gheorghe Micu	20.000'—
Ing. Macșa	20.000'—
Ion Clopoțel	20.000'—

Avem asigurări că încurând își vor da adesiunea în scris ca membri fondatori următorii dd.:

Alexandru Lapedatu, ministrul Cultelor, Artelor,

Dr. Alexandru Vaida, fost prim-ministru
Octavian Goga, fost ministru

Ion I. Lapedatu, prof. acad., deputat

Dr. Adam Iancu, medic, Curtici

Ionel Comșa, director de bancă

Dr. Aurel Dobrescu medic, deputat

Dr. Petru Groza fost ministru, Deva

Dr. Ilie Beu medic, fost senator, Sibiu

Dr. Ioan Iosif, director de bancă, Brașov

Dr. Octavian Pușcariu medic, București

Dr. Nicolae Zigre fost ministru, Oradea.

Inscrierile continuă cu elan în toate părțile. Indatace ne vor sosi listele din provincie, vom publica numele membrilor activi cu cotă anuală de lei 400.

Studentimea manifestă un interes demn de remarcat față de noua organizație a intelectualilor, închinată unei activități constructive.

Intelectuali, uniți-vă!

Normă generală. Inscrierile se fac pe lângă achitarea cotei de membru fondator activ. Este de recomandat ca membrii activi să plătiască taxa anuală în reaga deodată. Sumele se trimit sau direct la administrația revistei prin mandat poștal, sau se depun la banca ALBINA sucursala Cluj.

Fondarea asociației intelectualilor „Societatea de mâine”. — Adunarea de fondare a asociației intelectualilor SOCIETATEA DE MAINE are loc Miercuri 11 Februarie orele 20 în localul redacției și administrației revistei din palatul Camerei de Comerț Cluj (ușa 115).

Atențiune!

Enormă reducere de preț!

Atențiune!

Mașina cu adevărat universală, folosibilă la arat, treerat, sămănat, pentru mănarea de mori și ferestrate, pentru tragerea de poveri până la 12 tone, tractorul

FORDSON se află în de- **PERRY**
pozit la firma

Cluj, Str. Regina Maria 2. :: Telefon 999.

Și se vinde, pentru scurt timp, cu preț excepțional de Lei 117.000

In chestia profesorilor cursiști din Transilvania

III.

Profesorii cursiști au fost o necesitate a timpului, un adevăr pe care îl recunoaște și repetă toată lumea. Găsesc ca imorală această concepție: Maurul și a făcut datoria, Maurul poate pleca. Azi ei și-au împlinit misiunea, mâine deci pot fi sacrificați. Dacă ei au contribuit la consolidarea statului român, de ce același stat n'ar putea aduce sacrificii, perfecționându-i ca ei să poată depune întreg capitalul intrinsec de cari dispun în serviciul școlii, în loc de-a face polițica lui Harpagon care fura ovășul dela propriii săi cai. Se cheltuiesc atâtea fonduri pentru scopuri culturale, se dau atâtea burse și se trimit atâtea misiuni în străinătate. Oare capitalul cheltuit pentru acei cari dau educația și cunoștințele la atâtea generații de viitori cetățeni, ar rămâne nefrustrificat?

Mă veți întreba ce s'ar putea face pentru cultura românească pentru ca numele de „cursist“ să fie pomenit odată alături de „curcan?“ Voiu răspunde: mult! Dați-le arme și veți vedea.

Reunirea profesorilor vara după specialități, timp de câteva săptămâni, în diferite regiuni ale României. Pe lângă conferențele profesorilor universitari s'ar ține conferențe sau s'ar ceti lucrări și din partea profesorilor cursiști, având ei singuri să-și aleagă subiectul și să-l aprofundeze în timpul anului.

Trimiterea unora în străinătate (mai ales cei de pedagogie și limbi moderne) cu obligamentul de a da seamă într'un raport lucrat conștiincios despre experiența câștigată.

Conferențe după specialitate cu profesori cursiști și necursiști pentru ca activitatea să fie mai unitară pe tot frontul cultural și ca profesorul să nu ruginească în colțul său provincial. Aici s'ar putea stabili și legătura sufletească dintre profesori și factorii oficiali cari dau directiva învățămîntului.

Nu pot să nu amintesc aici opera laudabilă săvârșită de d. G. Oprescu. Prin aranjarea cursurilor din Lyon și-a câștigat recunoștința profesorilor cursiști și a făcut o operă pozitivă pentru ridicarea școlii românești. A dovedit că dacă este voință se poate face mult pentru ridicarea profesorilor cursiști și prin ei a învățămîntului din Transilvania și Banat.

Buni. răi, ei sunt deja, ei există. Profesorul e una cu școala, nu poți lovi în el atât timp cât stă la catedră fără să lovești în școală. Unica politică școlară posibilă este ridicarea lor. Trebuie întărită încrederea ce o au în forțele lor și chiar dacă ici colo ar fi unii cari pe lângă cea mai mare bunăvoință n'ar corespunde, în chip delicat se fie împărțiți la clasele inferioare, fără să li-se știrbească prestigiul în fața elevilor, cu atât mai puțin să fie atinsă tagma întreagă unde sunt atâția bărbați de valoare. Dacă selecționarea nu s'a făcut pe toată linia, vinovați nu sunt colegii și nu trebuie lovitură materială pentru toți. Culmea ironiei! Aceiași oameni vexați și șicanați de guvernul român, cari au fost vexați și șicanați de guvernul maghiar pentru că au stat în serviciul culturii române!

Cursiști, necursiști una suntem, una vrem să fim: apostolii ai culturii române. Să nu ni-se desbîne rândurile, prin împăr-

BANCĂ DE EMISIUNE DE STAT, SAU PARTICULARĂ?

Multe teorii ale economiei politice, au suferit schimbări, ca urmare a războiului mondial. Principii, ce cu drept cuvânt, merituau numele de principii clasice și cari, până la izbucnirea războiului mondial, stabileau o doctrină, deveniseră o dogmă chiar, au fost modificate, înlăturate chiar, căci, clasicismul teoretic, n'a mai corespuns situațiilor practice și greutăților economice, isvorite, ca o fatalitate, din cei 4 ani, ai războiului greu.

Fără pretenția, de a reliefa toate schimbările ce trebuiesc aduse vechilor doctrine, mă mărginesc la una singură, fiind și actuală, și de mare importanță pentru țara noastră. E vorba, de cele două teorii, a Băncii de Emisiune de Stat, sau, a Băncii de Emisiune, ca societate anonimă, deci, ca organizație curat particulară.

Tocmai citesc, că noua lege de organizare a Băncii de Emisiune germană, a „Reichsbankului“, care a fost votată, în sesiunea din August, 30 August 1924, a intrat în vigoare la 11 Octombrie 1924, și Banca de Emisiune, lucrează deja, în baza acestei legi:

Aceia, cari cunosc economiștii germani, i-și mai aduc desigur aminte, că cea mai mare parte a lor, au fost, aderenții unei Bănci de Emisiune de Stat, și ca urmare, Reichsbankul, chiar în vechia lui formă, purta mai mult timbrul și caracterul unei Bănci de Stat, cu toate că, cele 180 milioane mărci capital, se aflau, în mâinile particularilor.

Ei bine, cu toate acestea, legea de organizare din 30 August 1924, a fost o surpriză pentru aderenții Băncilor de Stat, căci posibilitățile de amestec peste tot ale statului, au fost complet eliminate, mărginindu-se exclusiv, numai la confirmarea „Pre-

zidentului“ și acesta, ales de consiliul general, modificându-se în schimb, în favoarea statului, participarea acestuia din urmă, la beneficiile nete, ale băncii.

Mulți se vor întreba, cum s'a putut face acest lucru? Cum a fost posibil, ca Statul, să renunțe la prerogativele sale din trecut, și cum se face, că comisiunea reparațiilor, a preferat, o bancă de emisiune particulară, uneia de Stat, și aceasta și pentru motivul, că comisiunea reparațiilor, ar fi putut mai ușor reacționa, la o bancă de Stat, decât, la una particulară, unde, anumite drepturi ale acționarilor, au prioritate, și trebuiesc respectate, chiar și atunci, când statul german, n'ar satisface obligațiilor luate, prin „aranjamentul Dawes“.

Răspunsul, se găsește fără multe efortări, în pericolul cel mare, ce-l cuprinde în sine, o bancă de emisiune de Stat, sau statificată, după cum am văzut chiar în Germania, unde Reichsbankul, aproape statificat, a luat asupra sa, finanțarea tuturor necesităților financiare ale statului. fie acelea justificate sau nu, chiar și a unei utopii, care în istoria economică a Europei, va fi cunoscută, sub numele, de „nebulia rezistenței pasive, din Ruhr“.

Căci, pe când statul german, s'a năzuit în decursul războiului, să-și acopere cheltuelile, prin împrumuturi de război, pe atunci, dela 1919 începând, Reichsbankul, s'a dovedit de un instrument docil, și'n afară din cale blând, în mâinile guvernelor germane.

Resultatul, l-am văzut cu toții. Nimicirea completă a valutei germane, nimicire, unică în felul ei, și neajunsă, nici de asiguratele revoluției franceze, și mai puțin, de rubla bolșevică.

Acest argument, a fost atât de puternic, și lecțiunea, atât de strașnică, încât, însăși comisiunea reparațiilor, a preferat noua organizare, care a făcut din Reichsbank, o instituțiune particulară, în adevăratul înțeles al cuvântului, celui vechi, de bancă statificată.

La noi, această chestiune, adevărată Băncii de Emisiune de Stat, sau particulară, încă e viu discutată de economiștii diferitelor partide, dar cred, că lecția germană, a convins în deajuns, și pe cei mai fervenți, aderenți ai sistemului de stat, că o bancă

Sever R. Boșcalu, prof.

de emisiune, numai atunci își poate îndeplini misiunea sa, de reguloare și de arbitru, a politicii valutare, de reescont și de credit, dacă conducerea, se află în mâini energice și hotărâte, a povății sincere, dar și resolut, pe ministrii de finanțe, ori de câte ori, aceștia, în loc de politică financiară, recurg la rotațiile băncilor de emisiune, că acest lucru, mai curând merită ori-ce nume, dar numai pe acela nu, de politică financiară.

Cred, e lucru util, a ne ocupa pe scurt, cu noua organizație a Reichsbankului, așa cum se prezintă ea, în baza legii, numită „bankgesetz“ din 30 August 1924.

Prin aceasta, se învederează în modul cel mai eclatant organizarea ei, ca bancă particulară.

Reichsbancul, rămâne și mai departe sub același nume, ca societate anonimă, cu un capital de 90,000.000 Mărci, indentic cu capitalul vechiu, de 180,000.000, căci vechii acționari, au primit, pentru 2 acțiuni, a una mie Mărci hârtie, una acțiune, a o mie Mărci aur. Acest capital, se va urca prin una sau mai multe emisiuni până la 400,000.000 pe lângă observarea strictă, a celor cuprinse în „arajamentul Dawes, referitor la banca de emisiune“.

Organul de conducere suprem, e așa numitul, consiliu general, „Generalrat“ compus, din 14 membrii, și anume, 7 membrii germani, — cetățeni ai republicei — și 7 streini, Franța, Italia, Belgia, Anglia, America de Nord, Holandia și Eleveția, participând, cu câte 1 membru, din cei 7 membrii strei i.

Membrii streini, în primul Consiliu general, se numesc de comitetul de organizare, compus din actualul prezident dl Schacht, și Sir Robert Kindersley, pe când, pentru viitor, vor fi aleși, de către însși membrii streini, trebuind să întrunească delegatul nou ales, cel puțin, 6 voturi, fiind însă membrii streini obligați, a consulta banca de emisiune a celui stat, al cărui reprezentant tocmai se alege.

Mandatul membrilor streini, e de 3 ani, în afară de primul, consiliu general, când, mandatele expiră, la intervale de 3, 2 și 1 an tocmai, pentru a se putea alege noii membri, cu o totalitate de 6 voturi.

Membrii germani, ai consiliului general, sunt aleși pentru un interval tot de trei ani, dar de către adunările generale, expirând mandatul membrilor primului consiliu, în tocmai, ca și la cei streini.

Cei 6 membri germani, și cei 7

membrii streini, ai consiliului general, aleg pe Prezidentul băncii, cu o majoritate de cel puțin 9 voturi, putând însă să fie prezident, numai un cetățean german. Mandatul prezidențial, e pentru 4 ani.

Tot consiliul general, mai alege dintre membrii săi, și pentru un interval de 4 ani, pe „comisariul emisiunii“.

Consiliul general, are să aprobe, eventuale dispozițiuni sau propuneri, ale prezidentului și comisariului emisiunii, putând lua decisiuni valabile, cu o majoritate de cel puțin, 10 voturi.

Prerogativa cea mai importantă a consiliului, e dreptul, de a putea reduce acoperirea metalică a emisiunii, chiar, și sub cota de 40%, stabilită prin legea de organizare, ca minimum de acoperire.

Funcționarul cel mai înalt e prezidentul, ales de către consiliul general și care, e în această demnitate, confirmat de președintele statului. Acest drept de confirmare, încetează, după alegerea a treia, adică după 12 ani.

Prezidentul, numește pe directori, — consultând bineînțeles, consiliul general, — și pe funcționari. Directorii, pot fi numai germani și limita de vârstă, e fixată la 65 ani. Mandatul directorilor e de 12 ani.

Atribuțiunile directorilor sunt: Politică valutară, de reescont și credit. Alcătuirea raportului anual, către adunările generale; concretizarea propunerilor curente, către consiliul general, numirea delegaților, pe lângă sediile din provincie, susținerea și armonizarea raporturilor, — dintre stat și bancă, rămânând încă, în toate hotărârile pe cari le ia, cu simplă majoritate: autonom și independent.

Adunarea generală, decide, asupra raportului directoriului, alege eventual din sânul său, anumite comisii, cari pot fi consultate facultativ, de prezident și directoriu, dar numai cu vot consultativ, alege, membrii germani, ai consiliului general, și decide, asupra repartizării beneficiilor.

Privilegiul de emisiune s'a dat, pentru 50 de ani, când poate fi lichidată sau transformată.

Este obligată, în limitele disponibilului statului, să facă serviciu de casier pentru stat și să lichideze cele 3 bănci de emisiune, create numai provisor, Rentenbank și Golddiskontbank.

Ca operațiuni fundamentale, legea prevede: comerțul cu metale prețioase și devize, depozite, rees-

cont — numai polițe comerciale cu 4 iscălituri — lombard, giro, depozite, și comerțul în comision cu efecte.

Emisiunea de bancnote e nelimitată, însă, se cere o acoperire de 30% aur, 10% devize și 60% polițe reescontate.

Deci, avansurile către stat, sunt absolut escluse, fiind acesta silit, să-și acopere cheltuelile, din propriile resurse.

Controlul emisiunii, îl are, un comisar, numit „comisarul emisiunii“ care se alege, de către consiliul general, dintre membrii streini, și care poartă toată răspunderea, ca emisiunea, să se facă în baza legii și să aibă acoperirea reglementară.

Beneficiul net se repartizează astfel, că mai întâi se rețin 50% pentru crearea unui fond de rezervă, până atunci, până ce acest fond, a ajuns cel puțin, 12% din totalul emisiunii, din rest, se garantează o dividendă minimă de 8%.

Participarea statului începe, abia la un beneficiu net de peste 50 milioane fixându-se o cotă de repartizare progresivă, care ajunge maximum, la peste 200 milioane net.

Indatorirea băncii, de-a conveni la prezentare biletele sale, în aur monetizat, rămâne deocamdată suspendată. Un lucru, cu care ne întălim de altfel, și în țările, cari n'au avut să treacă, prin peripețiile valutare ale Germaniei, și la cari, acoperirea în aur e superioară, celeia din Germania.

Dela 1914, până astăzi, au trecut abia 10 ani, și cu toate acestea concepția oficială a Germaniei, de atunci și de azi, s'a schimbat fundamental.

Atunci, o bancă de emisiune, unde statul avea un larg amestec, o bancă aproape statifică, iar azi o bancă de emisiune particulară, în adevăratul înțeles al cuvântului.

Și, oficialitatea puterilor aliate însăș a consimțit la acest sistem, cu toate că amestecul lor, în afacerile unei bănci de stat, s'ar putea produce mai ușor, de cât la o bancă particulară, unde drepturile acționarului, trebuiesc respectate, chiar și atunci, când e vorba de adversar.

Atunci, de unde această schimbare?

De sigur, că concluziunile au izvorit, cu o logică de fer, din întâmplările catastrofale, precipitate vertiginos, în urma amestecului statului în anii 1921—1923, când multe existențe au fost prăvălite în picire, fără a mai vorbi, de gospodăria greoaie, biurocratică a statului, în comparație, cu cea vie, particulară.

Sabin Cioranu

Premierile Teatrului Național

Patima roșie

— Tragi-comedie în trei acte de dl. M. Sorbul —

Cea dintâi și cea mai bună dintre lucrările d-lui Sorbul s'a jucat extrem de îngrijit la teatrul din Cluj. Asupra lucrării dramatice s'a vorbit așa de mult și cu atâta competență că nu mai este nimic de adăugat. Din mulțimea criticilor făcute, — în virtutea unui vechi obicei, — n'a lipsit nici veninul nice bârfeala, totuși lucrarea d-lui Sorbul este atât de puternică încât a rezistat și s'a impus, fapt nu tocmai curent între autorii dramatice de la noi. Stăpân pe o tehnică desăvârșită, abil mânător al dialogului, gradat în acțiune, concentrat și sobru, creator de tipuri tăiate în bronz, — chiar dacă ar fi ireale, — autorul ne-a dat în „Patima roșie” o lucrare dramatică ce va rămânea în literatura românească și poate trece cu deplin succes fruntariile țării.

„Patima roșie” s'a bucurat de o interpretare care este un desăvârșit succes al stagiunii.

Dna Stanca Alexandrescu, cu talentul său demult recunoscut, ne-a dat o Tofană plină de nervi și pasiune, o intelectuală voluntară în care, alături de rațiune, clocolesc pornirile atavice, așa cum a văzut-o autorul. Cu un studiu amănunțit și inteligent, dna Alexandrescu și-a dozat, cu adevărată artă, jocul și dicțiunea, de la mișcările feline și șoaptele sentimentale a îndrăgostitei, până la gesturile mărețe și tonul care nu admite replică, a femeii intelectuale deprinsă să domine. Admirabilă în atitudine ca și în trecerile brusce dela dulcețările sentimentale la ironiile tăioase și la accentele de puternică dramă, dsa a făcut o creație care îi face un loc de frunte între artistele de rasă.

Dl. Virgil Vasilescu în rolul lui Sbilț, rol de o mare amploare dramatică, și-a pus la contribuție talentul și inteligența sa, dându-ne o creație corectă și acceptabilă, fără a fi însă acel masiv detract intelectual care să transmită în sală, — nu numai hohotele de râs, — cât mai cu seamă fiorul de repugnăță pentru degenerența violentă în care se zbate. Acest degenerat chiar când face ironii trebuie să rămână tot macabru. Bonomia d-lui Vasilescu nu poate cadra cu rigiditatea rolului. Dsa a făcut o creație corectă, cu o mască foarte convenabilă, dar nu s'a ridicat la înălțimea care trebuia să-l ridice deasupra tuturor partenerilor. De pildă, în ciocnirile cu Rudi acesta trebuie să fie prăbușit, și dimpotrivă, Rudi s'a menținut la o înălțime care punea în umbră pe „Sbilț”.

Dl. D. Mihăilescu — Brăila ne-a dat un Rudi admirabil. Sentimental, jucăria femeilor, își afirmă voința de îndreptare și se menține. Elegant în atitudine, demn când este nevoe, de o perfecție naturală în toată interpretarea, dl. Brăila o făcut o frumoasă, chiar foarte frumoasă creație, care ne dovedește că este un admirabil interpret al rolurilor de salon cu toate, că așa cum este conceput de autor, Rudi nu prea este un om normal, (alături de Tofana și Sbilț) dl. Brăila, menținându-se perfect la înălțimea rolului, ne-a dat un Rudi extrem de simpatic. Creația d-lui Brăila va rămânea bine fixată în cariera sa dramatică.

Dl. N. Dimitriu în Castris, — singurul bărbat normal din „Patima roșie”, — a făcut o creație masivă, mai presus de

orice laudă. Om, în toată accepția cuvântului, ne-a redat întreaga scară a sentimentelor care îl chinuesc pe Castris. Iubirea puternică, durerea stăpânită, revolta cumplită care îl duce până aproape de crimă, spaima reculegerii și toleranța omenească, toate cu studiu amănunțit, cu o grație perfectă, cu o tranziție naturală și cu accente de adevărată dramă sufletească.

Dna N. Caracioni-Oprea ne-a dat o Crină care o așează în rândul de frunte al artistelor de talent. A înțeles perfect concepția rolului, l'a nuanțat cu o largă pricepere și ne-a nedat naivitatea. Castitatea, iubirea și cinstea sufletească a Crinei. Dna Oprea ne-a dovedit că poate interpreta cu deplin succes roluri, de altă concepție de cât acelea pe care le-a avut până acum.

Punerea în scenă, cu un ales gust artistic și o mare îngrijire este datorată d-lui S. Alexandrescu.

„Patima roșie” ne-a dat o seară de adevărată artă.

Vladimir Nicoară

○○○○◎○○○

CRĂMPEE

Cărți, reviste, ziare

Vom însemna sub acest titlu permanent floarea gândurilor și ideilor altora, ce le găsim în cărțile, revistele și ziarele ce ne sosesc. Vor fi mărgăritare de mult preț, scîlpiri ce rămân. Am fi nedrepti cu mulțimea gânditorilor răspândiți în toate unghiurile țării, dacă n'am semnala comoara inteligenței lor. Cititorii vor savua liniștea și atmosfera superioară a lumilor imaginate, unde nu pătrunde preocuparea zilnică de atâta mediocritate umană... Scurte dări de seamă, reproduceri, fragmente, aprecieri, — acesta va fi conținutul acestor file...

Naționalismul

Naționalismul viitor va fi pentru popor aceea ce este caracterul moral pentru un individ: va fi voința luminată de conștiința morală, iar nu gestul plămădit în subconștientul obișnuinței. Fiecare popor își va căuta menirea sa în tradițiile justificate de rațiune, iar nu în ori și ce tradiție. Aceasta este dealtminteri calea pe care o constatăm în diferențierea progresivă a ori și cărei personalități. Pe omogenitatea primitivă a sufletului se crestează influențele materiale ale mediului cosmic și ale rasei; pe urmă vin diferențierile spirituale, cari rămân, fiindcă sunt cele mai durabile. Ultimul cuvânt în conducerea mișcării naționaliste îl va avea deci, nu bine intenționatul, ci bine priceputul în ale adevărului...

...Știința nu se oprește la cunoștință. Savoir c'est prévoir. După cunoștință, prevederea. De ce poate fi capabil sufletul unei națiuni, va ști bine acela care vede clar în acest suflet.

Dar unde rămân atunci entuziaștii, improvizatorii și bine intenționații? Oriunde, numai în fruntea mișcării naționaliste nu.

Și aceasta nu din cauză, că punându-se cercetarea științifică la baza naționalismului, omul de știință are ambiția să păstreze pentru el locul din fruntea mișcării. Cauza este mai adâncă. Punându-se știința la baza naționalismului, conducerea acestuia trebuie să se conformeze organizării muncii științifice. Ea trebuie să treacă din mâna individului în mâna asociațiilor, sau instituțiilor. Un individ singur poate conduce mișcarea naționalistă pe câtă vreme această mișcare consistă într-o atitudine sentimentală; dar de îndată ce în locul sentimentului vine argumentarea minții, rolul individului singuratic scade. Rolul de căpetenie îl are acum colaborația dintre indivizi: organizarea muncii specialiștilor în institute mari de cultură. O mișcare națională va fi în viitor, bine condusă, când în fruntea ei vor sta institute bine înzestrate din punct de vedere științific, în care munca este împărțită între specialiști competenți.

(Din discursul de recepție).

C. Rădulescu-Motru

Regionalism

La Cluj, o serioasă revistă socială și economică, „Societatea de mâine”, a lansat ideea și a luat inițiativa unor consfătuiri politice, care să dezbată și să încerce a găsi o soluționare a problemelor speciale pe care le pune Ardealul. Nu vom discuta rezultatele, care până în acest moment nu sunt complete, ci ne vom mărgeni a releva ideea, care merită toată atenția, și în slujba careia revista clujană a pus de altfel nu numai paginile sale ci și activitatea ei programatică din cursul unui an de existență. Biblioteca socială și economică pe care o editează revista oglindește aceleași preocupări. Din cele trei numere scoase până acum, două au de subiect chestiuni pur regionale, și anume: cea a d-lui Petru Suciu, intitulată „Probleme ardelenne”, se ocupă de reforma agrară înfăptuită în Ardeal, de problema orașelor ardelenne și de clasele sociale în Ardeal; iar cea a d-lui dr. Dominic Stanca, „O anchetă sanitară la un liceu” este o foarte interesantă cercetare monografică a vieții școlare și condițiilor de funcționare a liceului „Aurel Vlaicu” din Orăștie, în legătura cu care d. profesor N. Iorga face în „Neamul Românesc” de la 11 Ianuarie 1925 aceste prețioase observații: „Există un regionalism îngust și stupid... dar iată un medic, d. Dominic Stanca, dela care aflăm că există și un alt regionalism... Da, așa e. Avem regiuni de dispoziții, de talente speciale. Acestea trebuie descoperite și cultivate. Prin ele se va forma intelectualitatea complexă a acestei țări. Să le căutăm...”

Am crezut că nimic nu poate îndreptăți mai mult existența acestei

publicații pe care prietenii mei au intitulat-o așa de frumos și de evocativ „Tara de jos”, decât un program regionalist, practic și luminat, lucru care necesită desigur contribuția tuturor inteligențelor și tuturor bunăvoințelor locale.

(Din „Tara de jos”, anul II, no. 1.)

G. Vlădescu Răcoasa

Organizarea muncii

„Munca Industrială” de inginer Flaviu Șuluțiu, Cluj, 1925. Tipărită la „Cartea Românească”, lucrarea colaboratorului nostru, dl. ing. F. Șuluțiu, schițează câteva din marile probleme cari preocupă cercurile conducătoare ale vieții industriale, organizarea unei munci echilibrate, scutită de ineria deprimantă a lipsei de ambiție dar, ferită de istoviri ruinătoare.

Necesitatea organizării noastre pe toate terenurile, principiu enunțat de-a tăteori în coloanele acestei reviste, are o însemnătate neobicită de mare pe terenul industrial. A ne organiza, a ne simplifica procedurile, purificându-le de luxul păgubitor al eforturilor de prisos, e singura cale pe care industria modernă, dar și întreaga societate, poate să-și urmeze drumul spre progres.

Însă în scopul acestei organizări, trebuie mobilizat întreg aparatul științei moderne, observații, anchete, experimentări, etc. fie de ordin tehnic, fie de caracter psihologic.

Acest complex de probleme e schițat în capitole concentrate, de ex: Fenomenele sociale în industria modernă, Sistemele de plată, Taylorismul, Studiul oboselii, Psihotehnică, Uzine din România, etc. toate unite în vederea unicului scop: o muncă industrială cu cel mai bun randament.

Deși destinată în primul rând cercurilor ingineresti și industriale, ea va interesa și marele public al intelectualilor, prin ideile espuse în mare parte pentru întâia oară în românește și prin analiza lor obiectivă. Organizarea marilor industrii din străinătate, ni-se înfățișează în mod simplu, fără aglomerări de date, căutând a se scoate la iveală mai mult principii, decât descrieri detaliate.

Urmând acelaș scop, vom cerca să caracterizăm lucrarea, nu după capitole, ci după ideile principale cari emanează din ea:

1) Organizarea muncii, trebuie să consiste în perfecționarea mijloacelor, putându-se produce, mai mult, mai bine, mai ieftin și cu mai puțină oboseală.

2) Rolul organizatorului; economist, inginer, tehnician, etc, e rolul unui om muncitor, distins numai prin superioritatea sa intelectuală peste masele obicinuite, armorizând acțiunile sale createoare cu sentimentul umanitar.

3) Valoarea muncii intelectuale, trebuie reabilitată, fiind ea „sufletul mecanismului” industrial, nivelându-se

diferențele dureroase de salarizare între muncitorii manuali și intelectuali.

4) Selecționarea muncitorilor să se facă cu grijă și prin cercetări științifice, încunjurându-se protecționismul, sau aprecierea numai după stagiu.

5) Industria română, departe de-a fi națională, suferă și de greutățile organizării. Exemplul organizării atelierelor CFR și a celor particulare cari repară pentru CFR, arată contraste evidente față de idealul unei organizări chibzuite.

Fiind aceste principiile mai însemnate pe cari autorul la desvoltă, recomandăm cu toată căldura cartea *Munca industrială*, fiind un efort intelectual însemnat în spiritul revistei noastre. (De vânzare la librării, prețul lei 50). Redacția

•••••

Pentru ridicarea presei ardelen

Primim și publicăm în mod colegial această scrisoare:

Domnule Director,

Vă rog să bine voii a publica această lămurire în revista noastră locală, până voi reveni asupra problemei într'alt loc și cu amănutele necesare, unele dintre ele inedite, la folosirea cărora mă obligă cazul de față.

Dl I. Agărbiceanu, director la ziarul *Patria*, confirmă să lovească foștii colegi de redacție, fie sub proprie iscălitură, fie pe alte căi. Așa a ajuns să *deplăsese* adevărul din jurul unui articol — de altfel regretabil — care a apărut în ziarul său la adresa dlui prof. I. Paul. După divulgarea secretului acelu articol, — pe care dl Agărbiceanu îl ținușe ani întregi, și avea să-l mai țină, dacă nu plecau redactorii, căci dsa dădusc, ca președinte de Sindicat un comunicat și mai defavorabil dlui prof. I. Paul, — cel simțit jignit, dl prof. Paul, știe dela mine adevărul întreg, iar nu potrivit după adversități sau confesiuni, știe că cel ce adușesc dela o conferință a daale aprecieri pe care nu le rostise, era un student care nu putea eși în fața profesorului. Dar dl Agărbiceanu are tot *interesul* să tacă acest amănunt. La fel dl. prof. I. Paul mai știe că fusese obiectiv de atac numai pentru că era socotit... liberal. — Dacă ar fi fost în sfera partidului național, cum s'ar fi întâmplat așa ceva? Prin scrisoarea cu care a răspuns la explicațiile date, d-sa a știut, și înainte de ele, să stabilească realele răspunderi morale, care sunt acoperite, în mod fățarnic, de către oameni care sunt numai mijloace întru atingerea scopului, — scuzat prin deliberare morală D-l I. Agărbiceanu tace și această latură a cazului, după cum face și originea tuturor articolelor de felul celui pe care-l discutăm aici încercând să arunce răspunderea colecției de șase ani pe seama foștilor săi colegi. După câte știu eu, ei stau gata, împreună cu mine ca să stabilim originea fiecărui articol din *Patria*. Ar fi o întreprindere care multe ar lămurii.

Eu, însă, voi spune cecece am amintit d-lui Iuliu Maniu într'o scrisoare recentă: d-sa, președintele partidului național, a făcut să apară un articol în *Patria*, unde toți d-nii profesori universitari din Cluj, liberali fie care cu numele, erau socotiți: „Microbi al infecției publice în Ardeal”.

Și urmând procedeul indicat de *Patria* am putea merge și mai departe ca să se vadă cauzele, oamenii și sistemul d-lui I. Agărbiceanu.

Din partea mea mă folosesc de acest prilej care mi se dă, spre a-mi exprima regretul pentru toate acele articole apărute pe timpul când mă găseam și eu la conducerea *Patriei*. Ași dori să-l văd și pe d-l Agărbiceanu făcând acest regret public. Dacă, înlocul penitenței dorite, d-sa va continua mai departe nenorocitul sistem politicianist, adăogând recent, cu prilejul conferințelor „Societății de mâine” atacarea propriilor partizani și mistificarea vorbitorilor, ca și încercarea de po-negrire a foștilor colegi, folosindu-se de avantajul trecător de a avea un ziar la dispoziție și în folosință proprie, — îl asigur că nu-l va urma nimeni pe calea apucată, nici măcar sub formă de polemică (cel puțin în ce mă privește pe mine); ci, din când în când, Ardealul va scoate regrete după presă lui de odinioară, scrisă cu idealism, cu cultură și cu competență. Un astfel de regret și-a arătat de curând însă și revista Dv. „Societatea de mâine”.

Dar cetitorii? Oricine poate să scoată concluzii, afară de I. Agărbiceanu, — directorul — din faptul că de unde *Patria* la Sibiu — la a cărei redactare contribuția mea modestă era însemnată, într'un număr de Paște, ca „*intelectualizarea presei ardelen*” — avea 16.000 cetitori, astă-zi a ajuns să apară în cele 2000 și ceva de foi.

Revii și eu, d-le director, la cuvântul spus aici, că dl Agărbiceanu are o răspundere; dar ea s'a consumat în toate chipurile, iar consecințele n'are cine să le tragă.

Primiți, etc.

R. Dragnea.

Bibliografie

Au apărut în editura: „CARTEA ROMĂNEASCĂ” următoarele cărți:

Copilaș, Îngrijirea lui modernă. Premiată de Cartea Românească de Dr. Hortia Slobozeanu. Prețul Lei 50.

Cântecelme mele Vol. II (1922—1924) de Lucian Costin. Prețul Lei 15.

Pagini alese No. 171. *Poveste* de I. L. Caragiale. Prețul Lei 3. — No. 169. *În Munții noștri* de Al. Vlahuță. Prețul Lei 3. — No. 176. *Cum a capătat Sărchiștoiu* vie de Victor Crășescu (St. Basarabeanu) Prețul Lei 3. — No. 170. *Icoane scumpe* de V. Militaru. Prețul Lei 3. — No. 177. *Dela noi la Cladova* de Gala Galaction. Prețul Lei 3. — No. 172. *Curcanii* de Al. Odobescu. Prețul Lei 3. — No. 179. *În vreme de Război* de I. L. Caragiale. Prețul Lei 3. — No. 178. *Tatăl nostru* de I. Nenițescu. Prețul Lei 3.

Familia Dunescu Poveste morală și amuzantă pentru copii. Premiată de Cartea Românească, cartonată, ilustrată de M. Renaud. Prețul Lei 20.

Cunoștințe folositoare Seria B, No. 3, retipărit *Scarlatina și alte boli molipsitoare* de Dr. I. Gheorghiu. Prețul Lei 3.

De vânzare în Lugoj, ocașă constând din 8 camere, buclărie, cameră pentru alimente, grajd, edificii laterale și grădina cu pomii de 1/2 jug. A se adresa la proprietarul IOSIF KIK, Lugoj (Banat), Str. A. Vălean no. 2.

FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SĂPTĂMĂNALE

Reorganizarea socială a
Romaniei

Convorbirile Literare din Decembrie aduc un articol al sociologului N. Petrescu, care poartă titlul de mai sus. După autorul cărții de Sociologie comparată apărută nu de mult pe piața engleză, împarte poporul român în a trei categorii de organizare socială, din cele patru în care se pot împărți societățile de azi. (1) Societatea fragmentar organizată, (2) staționar organizată, (3) sporadic organizată [majoritatea populațiilor latine din Europa și America de sud] și (4) societatea unitar organizată, ex. pop. anglo saxone, germane, dintre latine: francezii) arată că e necesar și posibil, ca societatea românească să evolueze spre faza superioară. E posibil, însă pentru aceasta a necesar a renunța la strămtul „fatalism etnic” prin care mulți privesc evenimentele, e necesar a renunța la tradiționalismul care tinde a menține o stare de insuficiență socială. Din tradiționalism trebuie să ne inspirăm numai ca sentimente de iubire de neam și țară, dar nu să-i cerem norme de reorganizare, în vedere nevoilor actuale. „Se impune o emancipare completă de formele de gândire și acțiune de până acum cu privire la problema organizării. Mai corect exprimat: trebuie să se părească prejudecățile, că suntem biologice incapabili de o organizare mai adecvată, că societatea noastră „nu se poate răzima decât” pe trecut și că trebuie să ne mulțumim a sta pe o treaptă secundară în aeropagul lumii”. Pentru aceasta a nevoie de o cunoaștere completă a condițiilor de organizarea unei societăți și de un plan bine determinat de reorganizare.

Cum se va realiza aceasta?

Prin educația socială, obținută prin societate! Această educație socială constă din: 1) conștiința interdependenței organice între individ și societate, 2) cunoașterea drepturilor și datoriilor cetățenești, 3) inițiativă particulară în treburile obștești, 4) exemplul purității în societate. Un om cu o astfel de educație socială nu va fi nici odată indiferent față de binele obștesc, nu se va bucura nici odată că a îngelat statul, nu va avea „mentalitatea aproape generală la noi, că cinstea în afacerile publice e o prostie”, nu va mai aștepta toate dela „statul” conceput în felul Conului Leonida!

Această educație socială este a se propaga în masa poporului de către oameni, cari trebuie să fie conștienți de rolul unei astfel de educații: învățători, profesori, preoți, funcționari și alți cărturari. Dar, pentru ca acest program realizabil — și totuși în condițiile date, aproape utopic — să treacă în conștiința cetățeanului e mai întâiu necesară citirea în întregime a articolului resumat aci.

Horia Trandafir

Efectele mussolismului în presă sunt comice. Foile o poziției, neputând scrie liber, și-au luat refugiul la ironie. O foaie publică în loc de articol de fond — testamentul vechiu; o foaie catolică (Milano) polemizează cu Kant: *Stampa* din Neapoli publică descrieri de călătorie etc. etc.

Sporirea Bulgarilor. Privind chestiunile din punct de vedere biologic, po-

pulaționist, notița următoare dintr-o revistă bulgară merită atențiune: „La 1875 Bulgaria avea 2½ milioane locuitori; în 1925, deci după 50 ani, sunt 5 milioane de Bulgari. Populația s'a îndoit, în cincizeci de ani. Presupunând că populația se va spori în aceleași proporții, în anul 2100 vor exista 60 milioane de Bulgari. Insa țara lor depe acum este prea îngustă: Cum vor încăpea la anul 2100? Ce vor mânca când acum abia se pot hrăni în ea. Deși la ordinea zilei alte chestiuni mai urgente, totuși, dat fiind faptul că în Sud-Estul Europei populațiile se sporesc repede, lumea prevăzătoare se ocupă de viitorul ce această regiune îl va avea. Intrebarea ne privește și pe noi România: Câți vom trăi pe-atunci? Un economist-statistician cu fantazie poetică ne-ar putea da o utopie, o fantasmă a României peste o sută de ani. Ar fi educativ ca amorteala și tănjala poporului să fie scuturată și printr-o artă de acest fel.

Filosofia după războiu. Din diferite bibliografii reese că, după războiu, filosofia a devenit o știință iubită, și — rentabilă chiar. Lumea o cere, filosofii o scriu. După Schönrok, în frunte stau Germanii cari, în anii 1919—1922, au tipărit 2906 opere nouă de filosofie. În locul al doilea se află Statele unite ale Americii, cu 1165 opere nouă. Britania a dat 1071 opere nouă, Italia 748, Franța 602, Cehoslovacia 431, Danemarca 321, Olanda 268, Elveția 87, Suedia 74, Norvegia 57. Noi, România —? Nu știm încă!

Vaticanul și Franța. Dintr'un discurs al lui Briand despre raportul între Franța și Papa, reținem argumentele ce le dă pentru continuarea relațiilor: 1. Este periculos a turbura sentimentele religioase ale catolicilor, 2. Vaticanul este un centru de informațiuni internaționale: acolo se face bine politică mondială, politică generală, politică europeană. Anglia, Rusia, Germania sunt reprezentate la Vatican; dacă Franța va renunța să fie reprezentată, va renunța la cunoașterea tuturor afacerilor lumii și va cunoaște numai părți. 3. Raporturile sunt de întreținut pe temeiul recunoșterii legiferării libere și a separațiunii dintre biserică și stat.

Cooperativa cehă merită o notiță; o luăm din ultimul comunicat statistic oficial (1925; No. 54—55).

Societăți cooperative — Raiffeisen, în Boemia, Moravia și Silesia, în 1922, au fost 3890 (dintre care numai 82 nu au trimis datele cerute de oficiul statistic). Mișcarea casei lor o fost de 4.598,658 cor, cehe, dintre care capital ceh erau 3.128,220; iar german 1.431,476. Numărul membrilor crescuse (1922) față de trecut cu peste 20000.

Soc. coop. — Raiffeisen și Schulze-Delitzsch au fost, în total, 322. Cooperativele din Slovacia au fost 346. În Slovacia se sporesc încet.

Cât pentru Rusia subcarpatină raportul oficiului statistic spune că până acum nu o reușit să obțină datele necesare! În total erau 28. Venind dela Vest la Est, mișcarea cooperativă devine tot mai slabă, semn că pe-aci fuseră administratori Ungurii. Contra mișcarea succesorilor lor trebuie să fie o cultură energică a spiritului de cooperatie.

Calendarile și almanahurile sîrbești, croate și slovene s'au adaptat

bine noiei situații. După *Prager Presse*: unul, care apare dela 1860 incoace arată raportul Slovenilor cu statul lor și dă extrase din constituție; altul rezultatele alegerilor pentru cameră; calendarul cooperativelor țărănești dă instrucțiuni cum să se clădească o casă țărănească, dar și istorie politică; un calendar democratic (al lui Rajić) scrie despre unitatea națională, despre idea slavismului; calendarul social-democrat arată statistica țării; altul discută universitatea populară; într'un calendar al ligei agrare (Kalendar Seljo) se dă programul și organizarea partidului, se primesc și autori bulgari (deoarece au nădejde într'o unire cu Bulgaria) și se rețipărește un discurs ținut de dr. Hodza la congresul panslav al tinerimei țărănești, ținut în Lubljana; etc. Ni se pare că literatura calendaristică a Slavilor a luat desvoltare și direcție vrednică de atenție. *Calendarile noastre ar trebui să devie mult mai politice decât sunt.* Firește, s'ar discuta, cași până acum, interesele clasei, căreia-i dedicăm calendarul; dar din nicioană nu trebuie să lipsească cea mai serioasă expunere populară a problemelor cu care țara este ocupată în afară și mai ales, înăuntru. Cultura politică și socială care-o reclamă noua patrie mărită trebuie servită din belșug și prin — calendar!

Franța cea sănătoasă. Cu prilejul unei scrieri nouă despre Franța un ziar face reflexiuni de băgat în seamă: Se conta la Berlin că Franța putredă va fi bătută. Dela o vreme scriitorii germani dovedesc că nu fusese — putredă. Astfel un deosebit profesor (Curtius) a publicat o carte arătând ideile scriitorilor cari au pregătit Franța cea nouă. Acum arată alt profesor (Klemperer), într'o carte despre *Prosa franceză nouă* ce valori au Franzezii. „Stagnare, uscăciune, decadență — nu există; din contră: mișcare, înflorire, înălțare!” Oblectivitatea științifică face loc și — celei politice? Se poate...

Giacomo Leopardi. În *Roma*, revistă de cultură italiană (București; director Ramiro Ortiz), nro 11—12 (Dec. 1924) au apărut studii despre marele poet Leopardi; și s'au produs o serie de traduceri românești bune. D. Zamfirescu are: Cântecul de noapte al unui păstor rătăcit din Asia, Cătra Silvia, Ginestra, Seara zilei de sârbătoare; N. Iorga are: Către Italia; N. Basilescu; Infinitul etc. Tânărul Alexandru Marcu are traduceri din proză. Credem că numerul acesta bogat (20 lei) merită răspândire.

† Colonelul Florianu, din Orăștie, s'a stins decurând, lăsând regrete unanime în urma s'a. A fost un suflet brav de ostaș și a avut un frumos rol în organizarea revoluției și stăpânirii românești în 1918.

† Episcopul Ioan Papp al Aradului. La 21 Ianuarie a încetat din viață bătrânul episcop al Aradului Ioan I. Papp. Fără să fi strălucit pîntr'o cultură vastă, totuși decedatul episcop a făcut dovada unor mari calități: de bun gospodar și de apărător îndârjit al drepturilor bisericii sale. A strâns avere enormă, făcând din eparhia Aradului cea mai bogată provincie bisericască a românilor. Nu s'a dat îndărăt să semneze acte îndrăznețe de mândrie bisericască și națională. Două titluri nepieritoare pentru numele său de păstor al diecezei Aradului.

Tribuna socialistă, organul partidului socialist din Transilvania, redactat de d. I. Flueraș o intrat în anul al treilea al existenței sale. Cum gazeta aceasta este foarte bine redactată, o recomandăm tuturor celor care voesc să fie bine informați despre mișcarea socială în patrie. (Abonamentul pe an este 100 lei). O recomandăm tocmai fiindcă știm că chiar în lumea celor care fac „politică” tendințele clasei muncitorești nu sunt destul de bine apreciate. Ca un semn al spiritului din gazetă, reproducem un pasaj din articolul de fond al nr.-ului dela 25 Ianuarie: „Apariția săptămânală a „Tribunei Socialiste” dovedește că strădaniile și jertfele aduse până acum nu au fost zadarnice. Azi cu conștiința liniștită și cu mândrie putem afirma că am trecut deja peste ce a fost mai greu. Valurile nebulente bolșevice au început a se liniști, iar calomniile agenților plătiți cu arginții lui Iuda nu mai prind. Muncitorii scârbiți de metodele și practicile bolșevice se reintorc în cadrele vechiului lor partid spre a continua aici lupta serioasă și hotărâtă pentru cauza sfântă a desrobirii clasei muncitoare. Teroarea guvernamentală, prin legile sale excepționale și menținerea la infinit a stării de asediu, tinde a înăbuși orice mișcare și orice acțiune. Pornită pe calea cea bună, clasa muncitoare din România va avea energia necesară spre a-și impune voința în ciuda tuturor legilor de teroare, pe cari guvernul le-a fabricat. Căci un lucru nu trebuie uitat: Guvernele sunt trecătoare, și tot asemenea nici legile lor nu pot fi vecinice. Clasa muncitoare e însă un factor, a cărui importanță și forțe crește neincetat și pretutindeni în toată lumea.”

Rutenii Ucrainei s'au pus pe carte și pe naționalizarea vieții lor. Despre cartea prin școală *Prager Presse* extrage un raport deosebit de interesant al unui inspector școlar (Rjappo). Ucraina are 17336 școale populare, cu 52792 de dascăli și 1907578 elevi! Elevii sunt numai 44-90% din cei între 8-12 ani și numai 24-30% dintre cei cu 8-15 ani. Școalele speciale, prefăcute din gimnaziu și licee, au avut 66000 elevi. Cu educația poporului se mai ocupă 1128 de cluburi muncitorești, 7005 case populare, 2764 case de cetire. Cheltuielile pentru școala și educația poporului au făcut 240% din tot bugetul (adecă: a patra parte a bugetului). Fiește, numărul analfabeților este încă mare, dar scade mereu, deoarece există 7841 școale pentru analfabeți. Statul întreține pentru *puericultură* — 53 de institute. Invățământul superior iese o direcție tehnică: școalele politehnice sunt 22; cele de agricultură 29; politehnice cu curs seral, pentru lucrători, 18. Un semn de progres național este presa. Sunt 32 de gazete, dintre care 10 cotidiene; în Podolia, Volhînia și Poltavșcina nu se mai vede gazetă rusească; s'au ucraïnizat!

Cultura cehoslovacă, școlară ni se arată, prin ultima statistică, astfel: Din numărul total de 2,602.722 de elevi, dintre care fete (femei) sunt 1,213.334. După naționalitate sunt: Cehoslovaci, 1,723.559; Ruteni 71,497; Germani 607 mii 34; Unguri 141,291; Poloni 23,619; Ovrei 32,159; alții 3.569. Deci 1,723.553 stau în față cu 1,389.388 de altă naționalitatea. Sunt 3 universități cehe cu o populație de 8.150 în Praga, 1432 în Brno, 631 în Bratislava (luând cifra semestralului de iarnă). Dintre universitari la

cele trei universități cehe sunt fete (femei): 1424. Ovreii sunt 554. Universitatea germană din Praga a avut 3093 st., dintre care 330 fete. Școalele politehnice cehe, în total au avut 7423 st., dintre care fete 286, (iar Ovrei 267) cele germane, în total, 3188, dintre cari fete 60. Deci toate școalele politehnice au avut o populație de 10611 st., dintre cari fete 346 (iar Ovrei 1156). Dar sunt și alte școale tehnice, cu 1166 st. Școalele secundare sunt: gimnaziu clasice, moderne, reformiste reale cu un total de populație de 103.504, dintre cari 26.716 eleve (iar Ovrei 8,092). Școalele de agricultură sunt de mai multe feluri: Totalul elevilor 8,931 (dintre cari eleve 1190). Așa zisele cursuri complementare de agricultură au avut 22,314 elevi. Totalul școalelor de comerț a fost de 29,672 (dintre care eleve 9413). Școalele industriale și profesionale au avut 52.019 (dintre care eleve 52019). Cursurile complementare profesionale 138.333 el., dintre care fete 23.202. Școalele primare, superioare și elementare, au fost acelea 1615, acestea 13,775; având institutori: cehi 30,548, ruteni 855, nemți 12,169, unguri 3650, poloni 318, ovrei 138. Totalul elevilor din școalele primare au fost 1,788.839 dintre care fete 903.688.

Biserica ortodoxă în Polonia. — Traducem o telegramă din Varșovia, din 17 Ianuarie: La universitatea din Varșovia s'a creat o catedră de teologie ortodoxă. La această catedră a fost numit ca profesor mitropolitul Dionisie din Polonia. Vorbînd cu mitropolitul-profesor vice-premierul a declarat că toate dorințele urgente ale bisericii ortodoxe vor fi satisfăcute și că, prin urmare, se va elabora și un statut al bisericii ortodoxe.

...@...@...

Zece porunci pentru autori

1. Să scrii totdeauna numai pe o față a hârtiei cu cerneală sau cu mașina de scris și tot cu cerneală să faci și corectura.
2. Dacă dorești să și-se culeagă în carte ceva cu litere mai mari sau mai mici, indică-ți această dorință prin subliniere de atâtea culori câte caractere de litere poțtești.
3. Scrisul să-ți fie citeț; nu cauza spargere de cap și pierdere de timp culegătorului și corectorului prin manuscris greu de citit.
4. Stilizarea se admite numai în manuscris; schimbările de compunere și stilizare făcute la corectură înseamnă pierdere mare de timp, multe neplăceri și spese inutile.
5. Înainte de-a da manuscrisul la tipografie, citește-l încă odată cu toată atenția, ca astfel culegătorul să poată lucra dintr'un manuscris precis și inexceptionabil.
6. Toate îndrumările ce dorești a le da tipografiei comunică-le imediat la început, căci lucrul executat deja, adeseori nu poate fi schimbat deloc, sau numai cu mari greutate și spese considerabile.
7. La citirea corecturii toate îndreptările să le faci în mod clar și precis spre a nu fi înțelese greșit. Ai grijă ca semnele prin cari indici literele și cuvintele eronate să fie uniforme.

8. În considerare că azi în cele mai multe locuri se lucrează cu mașini de cules și astfel se poate întâmpla că la îndreptarea unei neînsemnate greșeli, întrucât rîndul întreg trebuie cules din nou, să intervină o eroare mult mai mare. De aceea nu corecta decât numai greșelile efective.

9. Fă tu însuși corectura; altă persoană întrebuințează altă metodă și alt sistem ortografic.

10. Pentru greșelile de ortografie și de execuție tehnică este responsabilă tipografia, pentru eventualele greșeli de sens și de formă răspunde însă acela care a citit corectura destinată autorului.

(Din Gutenberg Typograph, no. 5)

SĂPTĂMÂNA ECONOMICĂ

Regimul pâinei. Ministerul industriei a trimis tuturor primăriilor și prefecturilor din țară instrucțiuni privitoare la noul regim al pâinei, care trebuie să se aplice pretutindeni cum a fost aplicat la București. Morile nu vor mai măcina de cât tipul de făină integrală, iar brutarii nu vor face de cât pâine din făină integrală și franzele de lux. V vorba „cum a fost aplicat la București” nu e o vorbă lipsită de înțeles: de-acum în toată țara, din cauza prețului maximal grăul va lipsi, morarii vor măcina pleava care le-a rămas, brutarii vor face o pâine integrală din țărâte, imposibilă de mâncat, și franzela de lux cu preț de speculă.

Un om cu mîntea întreagă ar fi găsit că un regim care a dat roade rele în București, trebuie schimbat și acolo, dar nu întins asupra țării întregi. Cred că nu și-a închipuit nimeni din capitală, că în alte părți deținătorii de grău vor fi mai darnici, morarii mai cinștiți, brutarii mai puțin speculanți, organele de execuție și supraveghere mai conștincțioase și mai pricepute, iar consumatorii mai răbdători!

Criza economică. Una din fazele ei mai acute din ultimul timp, a fost criza monetară din toamna anului 1924. Au fost zile când viața economică a trecut printr'o adevărată panică. Depunătorii își retrăgeau depozitele dela bănci, Statul își amana plățile, găsirea unui credit întimpina pierdici enorme. Dobânzile de peste 40% era ceva obișnuit, ele au ajuns însă și procentul de 60% și mai mult. Toți am trecut printr'un timp greu. Astăzi situația s'a îmbunătățit, în București nu mai este lipsă de numerar, depuneri au reînceput să intre în bănci, Statul și-a plătit o mare parte din datoriile din trecut, credite se găsesc cu ușurință, și dobânda obișnuită este 16%.

Aceasta este o constatare de fapt. Cauza acestei noi situații se datorește contibubilului, care a făcut sforțări imense pentru plata impozitelor, și administrației financiare, care a executat cu severitate încasările. Și poate sporul de 1 miliard de anul acest al circulației noastre fiduciare.

Statistica internațională. La 23 Aprilie va avea loc la Geneva o conferință internațională de statistică, organizată de „Biroul internațional al Muncii”, la care a fost invitată și România.

În această conferință vor fi desbătute

următoarele chestiuni importante de statistică: 1. Clasificarea industriilor, 2. Calcularea numerilor indici, 3. Statistica salariilor.

Aceste chestiuni au mai fost aduse în discuție de birourul internațional al muncii la Conferința internațională a Statisticianilor muncii, care a avut loc în Geneva la 29 Oct. — 2 Noembrie 1923. Cu această ocazie s'au publicat monografii foarte interesante cu privire la metoda statistică industrială și socială. La congresul dela 23 Aprilie 1925 se vor hotărâ de sigur cadrele unei statistici internaționale obligatorii.

Nu am văzut publicat niciări cine va fi reprezentantul României. Se sperăm că măcar de data aceasta se va trimite un specialist.

Statistica contribuțiilor. S'a anunțat de către însuși dl ministru de finanțe că este gata și se va publica statistica contribuțiilor. Astăzi ministrul de finanțe ne anunță că această statistică pe 1923 se va publica după ce se va pune toată atenția pentru terminarea îndreptărilor erorilor, iar aceea pe 1924 se va căuta să se facă la timp și în mai bune condițiuni.

Statistica în România este atribuția administrativă cea mai disprețuită, cea mai fără conștiință indeplinită, și dată pe mâinele cele mai nepricepute și nerespectuoase de adevăr.

Comerțul nostru exterior. Și după întregire România exportă produsele care făceau altă dată activă balanța sa comercială: cereale și derivate, petrol și derivate, lemn de construcție și de foc, vite și unele articole alimentare. Această însă nu înseamnă că România mare a întrecută exportul din anii normali, de dinainte de războiu ai României mici.

În anul 1913 ultimul an normal s'au exportat produse în greutate de 4.569.000 tone, în anul 1923, după datele definitive 4.878.090 tone. Totuși un progres este, privind exportul ultimilor ani, ceace înseamnă că putem aștepta zile mai bune.

Exportul României mari a crescut treptat din 1919 până în 1922 dela 109.000 tone, la 1.467.000, 2.713.000, 4.069.000, până la 4.878.000 tone.

Astăzi cele mai de seamă țări importatoare ale produselor noastre sunt Ungaria, Belgia și Franța. Dintre țările care importau produse românești înainte de războiu, Italia care importa mai mult decât Franța, ne-a părăsit.

În ce privește importul din cifrele publicate se poate face curioasa constatare că România mare cu aproape 18 milioane locuitori importă deabea jumătate din ce importa România mică cu 7 mil. locuitori.

În 1913 s-au importat produse în greutate de 1.374.000 tone, iar în 1923 numai 703.000 tone.

O normalizare putem observa în orientarea importului nostru înainte de războiu în fruntea țarilor de unde cumpăram stăteu Germania, Austria și Anglia. După oscilații și dibuiri cari puneau în fruntea piețelor de import Italia, Statele Unite sau Franța, ne apropiem de vechii noștri comercianți din țările din centrul Europei, și țara insulară.

Surprinzător este slăbul nostru comerț cu Franța și Italia, care datorită valului lor favorabile, ar putea cuceri piața noastră și nu o fac. Este datoria acestor țări, care au o organizație economică mai

veche și mai solidă să facă primii pași pentru consolidarea relațiilor dintre ele și țara românească.

Recolta anului 1925. Sămănăturile de toamnă ce amenință cu o recoltă deficitară în anul 1925. S'au cultivat în toamna anului 1924 cu 381930 hectarii mai puțin ca în toamna anului 1923, din acestea Transilvaniei îi revin 229463 hectarii. Aceasta înseamnă că va trebui să se facă în această provincie mari eforturi cu însămânțările de primăvară, pentru a se acoperi o cât mai mare parte a deficitului recoltei anului 1925.

Recolta mondială a grâului pe 1924. În afară de America de nord, în toate părțile lumii — exceptând teritoriile Sovietelor — s'au semănat cu grâu în 1924 suprafețe mai mari ca în perioada 1918—1922, însă în toate țările în afară de Europa care a fost teatrul războiului mondial în 1924 s'au semănat mai multe hectare cu grâu, decât înainte de războiu.

În 1924 în toată lumea — exceptând Rusia — s'au semănat cu grâu o suprafață de 85.952.000 hectarii, pe când în ultimii cinci ani înainte de războiu nu s'a cultivat în toată lumea de cât 77.324.000 hectare.

Sporul culturii în America de Nord, Asia, Argentina și Australia, a acoperit mult din diferitul produs de dispariția grâului rusesc de pe piața mondială.

Producția mondială a grâului s'a ridicat la 830.200.000.000 chintale, din care Europa dă 299·7 mil., America de Nord 311·4 mil. și Asia 109·6 mil. chintale.

Totalul producției pe 1924 întrece cu 27 mil. chintale producția dinainte de războiu exceptând Rusia, însă știind că această țară exporta în mediu înainte de războiu 40 mil. chintale, se vede că producția mondială a grâului are un deficit de 13 mil. chintale.

Dacă examinăm mai departe datele statistice date de Institutul internațional de agricultură din Roma despre recolta mondială a grâului pe 1924, vedem că randamentul la hectar, adică producția medie la hectar variază dela țară, la țară, frește după valoarea pământului, dar și după vrednicia cultivatorilor. În fruntea țarilor stă Belgia cu 25 chintale la hectar, apoi Anglia cu 22·4, Elveția cu 19·9, Germania cu 16·6, Egiptul cu 16·2, Cehoslovacia cu 15·4 și așa mai departe, România cu pământul ei bun și neasemănător decât cu acel al Ungariei și al Ucrainei, dă numai 6·4 la hectar. Și în fruntea producătorilor de grâu stau tot cei mai civilizați!

Fabrici de muniții în România. Uzinele Wickers și Armstrong vor ridica mari fabrici de muniții la Copșa mică. Dacă nu ni s-ar pune înainte interesul superior de apărare a țării, nu am avea decât sentimente de mâhnire pentru ridicarea acestor industrii a morții. Nu avem dreptul, nici puțința să discutăm necesitățile de apărare ale țării, nu-i vom rețuza niciodată jertfele pe care le cere pentru apărarea ei, însă ne doare nesocotirea omului și părăsirea lui, ne îngrozește decăderea fizică și morală.

Răspândiți Societatea de Măine

FINANȚE

Incasările statului. Totalizând incasările operate prin administrațiile financiare și prin casierile C. F. R. în anul 1924 până la finele lunii Decembrie, direcțiunea generală a contabilității statului constată suma finală de 26 miliarde 579.921.630 — lei, deci cu un plus de peste 2½ miliarde peste evaluările bugetare ale anului, cari au fost de 24 miliarde lei. Acest însemnat plus de incasări dovedește nu numai un progres important pe calea normalizării, dar totodată și o aplicare mai completă a legilor de impunere. Veniturile statului merg crescând și chiar și media lunară de 2½ miliarde lei are tendințe de continuă creștere.

Nu lipsește, după experiențele noastre, decât ca ministrul de finanțe să înlesnească cel puțin operațiile percepțiilor, cari se luptă cu restanțe considerabile la incasări, din cauza localurilor mici, a personalului, minimal, ca și din cauza întârzierii mari la compunerea și remiterea rolurilor. Contribuabilii, cari se îmbulzesc cu sutele și cu miile la ghișeul percepției, fără să poată vărsa zile de-a rândul banii de impozite, ar putea fi serviți mai ușor și mai repede prin ghișeurile băncilor mai mari, însărcinate de către minister cu intermedierea percepțiilor. De altă parte ar fi bine, ca ministrul de finanțe să ia măsuri pentru remiterea la timp a rolurilor dela administrația la percepții, pentru că în cursul întârzierii obișnuite de 10—12 luni, situația financiară a contribuabililor se schimbă foarte mult și asta nu-i în favorul statului. Dobânda de 90/0, ce o percepe statul la impozitele achitate cu întârziere, nu e nici mică, dar nu e nici justă, pentru că întârzierea nu derivă din vina contribuabilului, ci dintr'a organelor fiscale. Gravitatea rezidă însă în faptul, că această dobândă de 90/0 pentru întârziere nu poate constitui o compensație pe seama statului pentru reducerea solvabilității contribuabililor în cursul întârzierii atât de lungi. Cine putea plăti în Mai, nu prea poate în Noembrie!

Aviz Ministerului de finanțe!
Reorganizarea Casei de depuneri, consemnațiuni și economie. Ministrul de finanțe a luat inițiativa pentru formarea unei comisii, care să precizeze măsurile potrivite pentru reorganizarea numitei instituții, care ar putea să intre în mod organic și în operațiile vii ale pieței financiare, părăsindu-și rolul de instituție solitară de trezorerie, retrasă la distanță de pulsațiile pieței și ale economiei naționale.

Intențiunile sunt bune și merită să fie salutate cu toată simpatia. Înțelegem o cooperare utilă și nemijlocită a Casei de depuneri, consemnațiuni și economie cu toate băncile din țară, mari și mici, inclusive băncile populare dela sate.

Scontul băncilor de emisiune.

Anglia	40/0	Germania	100/0
Austria	130/0	Italia	51/20/0
Belgia	51/20/0	Polonia	120/0
Bulgaria	100/0	România	60/0
Cehoslovacia	60/0	Serbia	60/0
Finlanda	90/0	Statele Unite	30/0
Franța	70/0	Ungaria	121/20/0

Redacția și administrația revistei
SOCIETATEA DE MĂINE

sunt instalate în palatul Camerii
de Comerț din Cluj (nr. 115 și 116).
— Ore de birou zilnic 9—13. —

INDUSTRIA SĂRMEI S. A. CLUJ

CONVOCARE

Domnii acționari ai Industriei Sârmei S. A. Cluj prin aceasta se convoacă la

a IV-a ADUNARE GENERALĂ ORDINARĂ

care va avea loc la sediul societății în Cluj, Calea Victoriei 29 în ziua de 16 Martie ora 3 p. m. cu următoarea

ORDINE DE ZI:

1. Deschiderea adunării generale.
2. Bilanțul pe anul 1924, raportul consiliului de administrație și al comitetului de cenzori, darea absoluturului.
3. Distribuirea profitului net.
4. Fixarea jetoanelor.
5. Alegerea a 3 membrii în consiliul de administrație pe o durată de trei ani, în locul Dilor. Ing. Tiberiu Eremie, Ing. Ion Hossu și Ing. I. F. Negruțiu ieșiți prin tragere la sorți.
Cluj, la 27 Ianuarie 1925.

6. Alegerea întregului comitet de cenzori.
  7. Eventuale propuneri.
- Domnii acționari cari vor să participe la adunarea generală, sunt invitați a-și depune acțiunile la casieria noastră, la Banca Centrală pentru industrie și comerț S. A. Cluj și sucursalele ei, sau la Banca Românească S. A. București și sucursalele ei cel puțin cu 3 zile înainte de adunare.

Consiliul de administrație.

Active

Bilanțul general încheiat la 31 Decembrie 1924

Pasive

Casa — — — — —		615166.28	Capital — — — — —		15000000.—
Hârtii de valoare — — — — —		3247500.—	Fond rezervă — — — — —		1198922.59
Conturi curente — — — — —	26073034.18		Fond de rezervă pentru amortizări		
Avansuri — — — — —	459569.16	26532603.34	pe anii 1922 și 1923 — — —	11027934.67	
		9298776.51	pe anul 1924 — — — — —	6109887.07	17137821.74
Efecte de primit reescontate			Fond de binefacere — — — — —		64785.08
Imobilizări			Fondul muncitorilor — — — — —		39766.52
Terenul fabricii — — — — —	584358.89		Dividende neridicate		
Clădirea fabricii — — — — —	11015056.05		pe anii 1921, 1922 și 1923 — — —		56358.45
Colonia pentru lucrători — — —	1828053.26		Conturi curente — — — — —		52973543.36
Realități — — — — —	1000000.—		Efecte de plată scontate — — —		16032090.08
Linia de garaj — — — — —	863343.04		Reescont — — — — —		9298776.51
Conductul de gaz natural — — —	1209492.75		Transitoriu — — — — —		1425217.52
Instalația fabricii — — — — —	2587492.91	19087796.90	Beneficiul net pe anul 1924 — — —		3762871.05
		26554315.58			
Mașini și unelte					
Mobile					
Vehicule — — — — —	797089.17				
Mobilierul biroului — — — — —	449877.44				
Mobile în locuințele muncit	399842.39	1646809.—			
		7988835.43			
Materiale prime și auxiliar					
Fabricate					
Fier laminat, fie de beton, sârmă și cue — — — — —		20218063.34			
Transitoriu — — — — —		1265286.52			
Depozite de titluri — — — — —		235000.—			
Aprovizionare muncit. — — — — —		300000.—			
		116990152.90			116990152.90

Pierdere

Profit și Pierdere încheiat la 31 Decembrie 1924

Profit

Amortizări			Câștig la mărfurile fabricii — — —		75196464.67
Linia de garaj, conductul gazului natural, instal. fabricii și birourilor, camion, auto, cai, trăsuri și mobile — — — — —		6109887.07	Chirii — — — — —		33857.50
Chelt. de fabricație de ad-ție și aproviz. muncit.					
Salare și plăți muncit. spese generale, asigurări și spese de fabricațiune etc. — — — — —		44247065.07			
Dobânzi. Comisioane și Bonificări		18418459.—			
Impozite — — — — —		2692039.98			
Beneficiul net pe anul 1924 — — —		3762871.05			
		75230322.17			75230322.17

Cluj, la 31 Decembrie 1924.

Dominic Rațiu ss., Ing. Virgil Dessila ss., Ing. I. C. Orghindan ss., Dr. Mozes Farkas ss., Ionel Comșa ss., Ing. Tiberiu Eremie ss.,
președinte Ing. Ioan Negruțiu ss., Ing. Vasile Lazăr ss., Ing. Ioan Hossu ss., I. Diamant ss., director general

S'a examinat și s'a găsit în ordine.

Pentru conținibilitate:

Cluj, la 29 Ianuarie 1925.

Eugen Beșa ss.,
director.

Ludovic Peller ss.,
șef contabil autorizat.

Aurel Bruckner ss.,

Virgil Comșa ss.,

Dr. Octavian Sglimbea ss.,

Richard Heecht ss.,

R. C. Stoianovici ss.

Adresa abonat

D. Dr. C. Dărămuș, medic

Alba-Iulia

„Cartea Românească“

Societate Anonimă

București

Capital Lei 50.000.000

Institut de Arte Grafice, Editură și Librărie. Cărți didactice și literare, române și străine. Registre și furnituri de birou, rechizite de școală. Tipografie. Legătorie, Steriotipie, Litografie, Turnătorie de litere, Cartonage. Confecțiuni de hârtie.

Secție specială de obiecte de artă, marochinerie, cristaluri, jucării, etc.

„Fotoglob“ Atelier special de fotografie.

Direcțiunea: Bulevardul Academiei 3-5, București.

Magazine de desfacere și Ateliere grafice:
București: Bvd. Academiei 3-5, Cal. Moșilor 62-64 (Librăria Sfetea). Str. Șelari No. 12 (Librăria Joanițiu). Str. Paris No. 16 (Göbl-Rasidescu). Șoseaua Bonaparte No. 68-72

SUCURSALE:

Cluj: Piața Unirii 7 și Cal. Dorobanților 14-16
Timișoara: Str. Eugen de Savoya No. 7 și Str. Tepeș-Vodă No. 2.

Societate Afiliată: „Cartea Românească din Valea Târnavei“ S. A. Diciosânmărtin.

Intreprinderile Forestiere Rom. S. A.

Cluj, Calea Regele Ferdinand 38

Se ocupă cu exploatarea de păduri, cu industrializarea lemnului și finanțarea întreprinderilor similare.

Capital social lei 65.000.000

Uzine: Leșnic, Coșnea, Cloșani Valea, Drăganului (Poeni)

ȘAMPANIE

MAJESTIC

Firma fabrică română de șampania în Ardeal

BRAȘOV

Doctorul OCTAVIAN C. PUȘCARIU
SPECIALIZAT LA PARIS

Boli Genito-Urinare,
Sifilis (Bărbați—Femei),
Cystoscopie, — Uretroscopie,
Tratamente Electrice

Consultațiuni: 8-9 a. m. și 4-7 p. m.

BUCUREȘTI

Telefon 64-52 Str. Brezoianu, 26 bis

Industria Sârmei Soc. An. Cluj

Fabrica: Ghiriș

Fabricăm: Sârmă laminată, fier de beton, scoabe, cue de tot felul, sârmă arsă, arămită, sârmă de oțel, arcuri de mobilă, sârmă ghimpată, agrafe, fier balot

Cereți ofertă dela singurul incredințat cu vânzarea prod. noastre:

Telefon: 4-40
3-47

FERARIA S. A.

CLUJ, Calea Victoriei No. 29.

Adresa teleg.:
„Feraria“ Cluj.